

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

FOCUS GROUPS

POSTOJE ČESKÉ VEŘEJNOSTI K POLITICE, POLITICKÉ ANGAŽOVANOSTI A ŽENÁM V POLITICE

MARTA VOHLÍDALOVÁ, HANA MAŘÍKOVÁ, ROMANA VOLEJNÍČKOVÁ

PRAHA 2016
SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I.

Obsah:

1. Hlavní zjištění	5
2. Podrobná zjištění	10
2.1. Zájem o politiku a politická angažovanost.....	10
2.1.1. Percepce negativního obrazu české politické scény a příčiny ne/zájmu o politiku z pohledu diskutujících.....	10
2.1.2. Proč se lidé o politiku zajímají?.....	13
2.1.3. Politická a občanská angažovanost	14
2.1.4. Vstup do strany a kandidatura v komunálních volbách.....	15
2.1.5. Blog jako forma politické angažovanosti.....	17
2.1.6. Občanská a politická angažovanost na komunální úrovni	17
2.1.7. Zdroje informací o politice	18
2.1.8. Shrnutí.....	19
2.2. Volební chování.....	21
2.2.1. Motivace pro aktivní účast ve volbách	21
2.2.2. Zájem diskutujících o zastoupení žen a mužů na kandidátkách a podpora ženských kandidátek	22
2.2.3. Zájem o předvolební kampaně	23
2.2.4. Shrnutí.....	24
2.3. Názory a postoje k ženám v politice	26
2.3.1. Názory na zastoupení žen v politice	26
2.3.2. Ženské politické osobnosti	36
2.3.3. Reflexe médií.....	38
2.3.4. Shrnutí.....	39
2.4. Názory na překážky a bariéry pro vstup žen do politiky.....	42
2.4.1. Rovina kulturní	42
2.4.2. Rovina institucionální.....	47
2.4.3. Individuální rovina	49
2.4.4. Shrnutí.....	51
2.5. Postoje ke kvótám pro zastoupení žen a mužů v politice	52
2.5.1. Pozitivní postoj ke kvótám	52
2.5.2. Negativní postoj ke kvótám.....	54
2.5.3. Postoje k přijetí zipového zákona.....	59

2.5.4. Shrnutí.....	62
3. Literatura	64
4. Metodologie.....	65
5. Příloha – Scénář diskuse	69

Projekt „Ženy a muži v rovnováze“ (č. 255), v rámci něhož byla realizována tato studie a vznikla tato výzkumná zpráva, podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů.

© PhDr. Marta Vohlídalová, Ph.D., PhDr. Hana Maříková, Ph.D., Mgr. Romana Volejníčková. Autorky působí v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i.

Jazyková korektura MgA et Mgr. Alena Ortenová.

1. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Zájem o politiku a politická angažovanost

- Zdá se, že u žen na deklaratorní rovině převažuje nezájem o politiku, v hlubší diskusi se však ukazuje, že ženy, a to i mladé ženy a matky malých dětí, zejména pokud jsou to vysokoškolačky, apolitické rozhodně nejsou. Ve všech diskusních skupinách se ženami často zaznívalo tvrzení, že se o politiku nezajímají anebo se o ni zajímají jen minimálně. V průběhu diskuse se však ukázalo, že nezájem žen o politiku byl spíše určitou rétoriku, než skutečným životním postojem. Řada žen, zvláště pak vysokoškolsky vzdělaných, se totiž živě zajímala o témata vztahující se k jejich práci nebo k jejich životní situaci. Řada se jich také politicky a občansky angažovala, nejčastěji pak v komunální politice. Některé dokonce kandidovaly v komunálních volbách, či vstoupily do politické strany.
- Česká politika a politická scéna má v očích diskutujících většinou velice negativní obraz. To je také jeden z důvodů, který uváděly zejména středoškolačky jako příčinu toho, proč se nezajímají o politiku, případně proč nechodí k volbám. Druhým důvodem, který ženy uváděly, byl nedostatek času. Také muži vnímají obraz české politické scény velice negativně, ovšem u nich není tato negativní image politiky uváděna jako důvod, proč by se o politiku nezajímali. Muži berou zájem o politiku často jako něco automatického a běžného.
- V oblasti politické a občanské angažovanosti nebyl patrný významný rozdíl mezi muži a ženami. V rozhovorech byla řada diskutujících žen a mužů, kteří byli politicky a občansky angažovaní, zvláště pak na komunální úrovni politiky, několik žen i mužů se také aktivně podílelo na činnosti politických stran. To může být přitom dáno také případným vychýlením vzorku – lze totiž předpokládat, že téma diskuse přimělo k účasti zejména lidi, kteří se sami aktivně zajímají o politiku.
- Další diskutovanou formou politické angažovanosti bylo členství ve straně. Celkem pět diskutujících (žen i mužů) uvažovalo o vstupu do strany, mezi diskutujícími bylo také několik mužů a žen, kteří byli sympatizanti politických stran a kteří se na jejich chodu aktivně podíleli, aniž by byli členy.
- Nejčastějšími motivy pro vstup do strany nebo kandidaturu v komunálních volbách byly snaha pomoci, názorová a hodnotová sounáležitost, politická vyhraněnost. Velmi důležitou roli (jak pro ženy, tak pro muže) hrála také osobní známost či přátelství se členy politických stran. Ženy spíše než muži tematizovaly snahu pomoci a podpořit konkrétní skupiny obyvatel/obyvatelek. Muži pak diskutovali zejména pocit názorové shody s určitou politickou stranou, případně rodinnou tradici.
- Většina diskutujících však nikdy v žádné straně nebyla, ani o tom neuvažovala. Ženy častěji hovořily o časové náročnosti kombinace práce a péče o rodinu, muži spíše zmiňovali negativní zkušenost s politikou. Lidé s vysokoškolským vzděláním uváděli častěji jako důvod nemožnost přiklonit se ke konkrétní politické straně. Středoškoláci a středoškolačky naopak zmiňovali nedůvěru v možnost prosadit své názory a obecně negativní obraz české politické scény.

Zdroje informací

- Pro diskutující byly nejčastějším zdrojem informací o politice internetové zpravodajské deníky. Za nejvíce důvěryhodné zdroje označovali Hospodářské noviny a zpravodajství na veřejnoprávní ČT.
- Vzdělání hrálo roli v přístupu k médiím a k výběru médií - vysokoškoláci a vysokoškolačky deklarovali, že informace o politickém a společenském dění čerpají především ze zpráv nebo z novin, dále uváděli větší pravidelnost sledování médií a v neposlední řadě také vyšší počet sledovaných médií. Osoby se středoškolským vzděláním naopak uváděli, že sledují internetové deníky a společensko-politické časopisy. Na rozdíl od vysokoškolsky vzdělaných lidí média většinou pravidelně nesledují a informace čerpají z jednoho až dvou druhů médií. Několik mužů s vysokoškolským vzděláním pak uvedlo, že čte také zahraniční zpravodajské servery.
- Věk se ukázal důležitý při výběru zdrojů informací, které lidé využívají. Příslušníci a příslušnice mladší generace uvedli, že čerpají informace o politice především z internetových zpravodajských deníků a ze společensko-politických časopisů jako Reflex či Týden. Diskutující příslušníci/e starší generace naopak častěji uváděli, že pravidelně odebírají nebo si kupují tištěné deníky, jako jsou Hospodářské noviny nebo Mladá fronta. Mladší lidé se pak mnohem výrazněji orientovali na internetové zpravodajské servery.

Volební chování

- Ve všech diskusních skupinách byly volby vnímané jako důležitá událost, čemuž odpovídala i pravidelná účast v nich, kterou deklarovala většina participantů a participantek. Pouze tři středoškolačky uvedly, že k volbám nechodí. Jako důvod neúčasti u voleb zmiňovaly nespokojenost s českou politickou scénou, konkrétně tematizovaly nespokojenost s neustálými hádkami mezi politiky a političkami a nemožnost svým hlasem něco změnit. Mezi muži nebyl naopak žádný, který by zmínil, že k volbám nechodí. Muži zpravidla deklarovali, že k volbám na všech úrovních chodí pravidelně.
- Mezi motivy, které diskutující (bez ohledu na pohlaví či vzdělání) vedou k aktivní participaci ve volbách, patří vnímání voleb jako občanské povinnosti, volby jako příležitost něco změnit, stejně jako vnímání účasti ve volbách jako podmínky pro to, aby se mohli vyjadřovat k politickému dění v diskusích s přáteli či rodinou.
- Pohlaví kandidátů a kandidátek nehraje pro diskutující důležitou roli při rozhodování, koho volit, spíše se podle svých slov zaměřují na věk, vzdělání a profesi kandidujících. Poměr pohlaví na kandidátních listinách sleduje jen několik málo diskutujících, většinou se jednalo o ženy.
- Více jak polovina diskutujících využívá ve volbách preferenční hlasy (především v komunálních volbách). Jak se však ukázalo, většina jej nepoužívá k cílené podpoře žen.

Postoje k ženám v politice

- Diskutující hodnotili zastoupení žen v české politice povětšinou jako nedostatečné. Striktně však odlišovali jednotlivé úrovně politiky. Zatímco komunální politika je vnímána jako prostředí, kde je žen dostatek a kde se ženám daří uspět, vysoká politika je líčena jako prostředí, které k ženám zdaleka tolik vstřícné není. Pokud se tedy lidé vyjadřovali k nedostatečnému zastoupení žen v politice, mluvili téměř výhradně o vyšších patrech politiky.
- V diskusích se objevily čtyři hlavní typy argumentace navázané na hodnocení zastoupení žen v politice:
 - *Žen je v politice málo, ale kvóty jsou nesmysl:* otázka početního zastoupení žen v politice bývá často automaticky spojována o kvótami, přičemž řada lidí cítila potřebu se vůči kvótám vymezit hned na začátku diskuse, aniž by byli na svůj názor tázáni moderátorkou. Tato argumentace se objevovala jak ve skupinách mužů, tak i žen, i když u mužů to bylo o něco častěji.
 - *Žen je v politice málo, protože jim v tom brání určité překážky a bariéry:* tento argument spojuje nízké zastoupení žen v politice s institucionálními, individuálními i strukturálními bariérami, na něž ženy narážejí. Vyzdvihovány byly důvody související s rolí ženy jako matky a také s charakterovými rysy tradičně spojovanými se ženami. Poměrně často byly zmiňovány také vnější bariéry, jako neochota mužů pustit mezi sebe ženy nebo neochota politických stran podporovat schopné ženy.
 - *Žen by mělo být v politice více, protože...:* tato argumentace se zaměřovala se na hledání pozitiv, která s sebou působení žen v politice přinese. V diskusích přitom bylo možné identifikovat několik hlavních aspektů, které si lidé s působením žen v politice spojují: argument diverzity, argument čestného přístupu žen, demokratický argument a argument efektivity. Argumentace spojená s přínosem žen politice byla většinou úzce spojena se stereotypními názory na ženské a mužské vlastnosti a zájmy, které vycházejí z odlišných životních rolí.
 - *Ženy do politiky nepatří:* Kromě většinových postojů, které by uvítaly vyšší zastoupení žen v politice, se v diskusích objevily také názory, které vůči ženám natolik vstřícné nebyly. Někteří lidé (zejména muži se středoškolským vzděláním a středoškolačky z regionu) zpochybňovali samotné kompetence žen participovat v politice, a to zejména na základě předpokládaných vlastností stereotypně spojovaných se ženami, a také na základě představy o zásadní nekompatibilitě mezi rolí matky a rolí političky.
 - *Není třeba více žen v politice:* Podle této argumentace je zastoupení žen v politice dostatečné a postoj mluvčích k zastoupení žen v politice byl indiferentní. Otázka zastoupení žen v politice byla v tomto případě redukována většinou čistě na individuální úsilí, vůli a rozhodnutí, zatímco existence bariér, které by ženám mohly bránit se v politice angažovat, byla popírána. S těmito názory jsme se opět setkávaly zejména u mužů, častěji pak u těch se středoškolským vzděláním, zatímco ženy (s výjimkou středoškolaček z regionu) většinou častěji reflektovaly strukturální faktory a bariéry.

Významné politické osobnosti a reflexe role médií

- Mezi významnými českými političkami lidé nejčastěji zmiňovali Petru Buzkovou. Kromě ní byla relativně často uváděná také Miroslava Němcová. Zmiňovány byly také ženy, které nejsou političkami, ale působí v pozicích vysokých státních úřednic, jako je Dana Drábová nebo Lenka Bradáčová. Schopnost prosadit se v mužském prostředí byla většinou diskutujícími pozitivně hodnocena, a to i těmi, kteří se klonili k více konzervativním názorům.
- Veřejnost si velice silně všímá neúspěšných političek – téměř v každé diskusní skupině byly v souvislosti s ženami v politice zmiňovány političky strany Věci veřejné nebo Jana Bobošíková, které byly nahlíženy velmi negativně. Někteří diskutující pak poukazovali na to, že tyto negativní příklady mají zásadní dopady na negativní vnímání žen v politice, kdy několik málo negativních případů může zásadně podryvat pozici žen v politice a názorů na jejich politické kompetence. To vypovídá o přítomnosti určité podoby tokenismu.
- Pokud jde o média, mezi lidmi převažoval názor, že seriózní média zacházejí s politiky a političkami rovným způsobem. Zejména vysokoškolačky z Prahy však reflektovaly také jevy, jako malá reprezentace žen v médiích, sexismus nebo menší tolerance k prohrškům žen ve srovnání s muži.

Názory na bariéry bránící ženám participovat v politice

- V uvažování lidí jsme identifikovaly bariéry kulturní, institucionální a individuální.
- Nejčastěji artikulovanou *kulturní bariérou* bez ohledu na vzdělání či region bylo mateřství a s ním spojovaný nedostatek času. Další spíše výjimečně zmiňovanou bariérou byla bariéra „ženství“, resp. fakt, že jedinec je ženou, a dále tradice. Výkon politiky ve vztahu k ženám byl zpravidla nahlížen jako neslučitelný s rodinou. V optice „buď, a nebo“ byl spojován s bezdětností nebo s jejím vykonáváním v době, kdy jsou děti již dostatečně samostatné. Tento postoj zastávali častěji muži než ženy, lidé z regionu než z Prahy a lidé s nižším vzděláním než s vysokoškolským.
- V *institucionální rovině* diskutující vnímali jako bariéru samotný charakter politiky a politické kultury, stejně jako určitou praxi politických stran. Politika je diskutujícími napříč diskusními skupinami chápána jako příliš tvrdá, konkurenční apod. Podle diskutujících se ženy tomuto prostředí hůře přizpůsobují a hůře se v něm prosazují. Názor, že muži nechtějí ženy do politiky pustit, pak zastávali hlavně diskutující z Prahy bez ohledu na pohlaví a vzdělání. Účinnou bariérou na institucionální úrovni představuje, zejména podle diskutujících z Prahy bez ohledu na vzdělání a pohlaví, zaběhnutá praxe politických stran, která znevýhodňuje ženy při jejich umístování na kandidátních listinách.
- V rámci bariér na *individuální úrovni* byla často zmiňována otázka ambicí a aspirací žen, případně jejich nezájmu o politiku v souvislosti s mateřstvím a rolí ženy v rodině. Zcela ojediněle se objevil názor, že ženy nemají pro politiku potřebné předpoklady. Argument nižšího zájmu či ambicí žen zastávaly častěji o osoby se středoškolským vzděláním, častěji pak také muži než ženy.

Názory na kvóty pro zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách

- Pozitivní postoje ke kvótám byly zastávány méně často než postoje negativní. Pozitivně se ke kvótám vyjadřovali spíše ženy a muži s vysokoškolským vzděláním z Prahy než lidé z regionu a osoby s nižším vzděláním.
- Kvóty byly ženami a muži s vysokoškolským vzděláním z Prahy častěji než v jiných skupinách chápány jako nástroj prosazování rovných šancí, jako prostředek, který stranám umožní cíleně oslovovat a hledat vhodné ženské kandidátky na kandidátní listiny.
- V negativním přístupu byly kvóty pojímány jako direktivní nástroj omezující svobodu volby, jako nástroj vnucený shora „importovaný z Bruselu“ (omezující národní suverenitu), spíše než relikv minulé doby.
- Hlavně muži se středoškolským vzděláním bez ohledu na region a ženy z regionu jsou toho názoru, že ani ženy samy toto opatření nevítají, stavějí se k němu odmítavě, vidí v nich nevítaný, nelegitimní nástroj pozitivní diskriminace a kvóty chápou jako prostředek diskreditace schopných žen (i mužů). Naopak ženy z Prahy bez ohledu na vzdělání poukazovaly na to, že proti přijetí kvót jsou veřejně hlavně muži.
- Kvóty byly chápány rovněž jako prostředek mezistranického boje, kdy nějaké straně vyhovují (tj. ČSSD), zatímco jiným (pravicovým) nikoli. Ojediněle byl diskutován také názor, že kvóty ničí smysl politické soutěživosti.
- V zipovém zákonu viděla část diskutujících znevýhodnění pro ty politické strany, které jsou pro ženy z nějakého důvodu atraktivní. Potencionální problém pro přijetí tohoto zákona byl spatřován v návrhu týkajícím se finančních sankcí při nedodržení kvót, což by podle některých mohlo vést k jeho zablokování. Přijatelnější než zákon by pro některé diskutující byly dobrovolné vnitrostranické kvóty na obsazování volebních kandidátek.

2. PODROBNÁ ZJIŠTĚNÍ

2.1. ZÁJEM O POLITIKU A POLITICKÁ ANGAŽOVANOST

Cílem debaty vztahující se k zájmu o politiku bylo zjistit, zda mají muži a ženy zájem o politiku, zda se politicky angažují (např. jako členové či členky politických stran či vlastní kandidaturou) nebo zda se angažují v občanských aktivitách a jaký mají k politice vztah. Zajímaly jsme se také o to, z jakých médií čerpají informace o politice a dění ve společnosti. Zaměřily jsme se především na analýzu genderových rozdílů, sledovaly jsme však také rozdíly mezi lidmi s různou úrovní vzděláním (mezi vysokoškoláky a lidmi se středoškolským vzděláním) a mezi lidmi různého věku.

V následující kapitole se nejprve zaměříme na obraz, který má politika v očích diskutujících, a to, jak se promítá do deklarovaných postojů lidí k politice. Dále se budeme věnovat příčinám a motivům ne/zájmu o politiku. Diskutující často tematizovali různé, především negativní, aspekty české politické scény. Ukázalo se, že negativní obraz české politiky, který byl patrný ve všech diskusních skupinách, hrál roli pro případný ne/zájem lidí o politiku.

2.1.1. Percepce negativního obrazu české politické scény a příčiny ne/zájmu o politiku z pohledu diskutujících

Ve všech skupinách se diskutovala image i dění na české politické scéně a to, jak lidé vnímají chování politiků a političek. V diskusích byla domácí politická scéna popisována vesměs velmi negativně. Diskutující politiku líčili jako prostředí plné korupce, hádek a urážek. Celkově byla česká politická kultura asociována s negativními aspekty a lidé vyjadřovali pocity zklamání z fungování politiky v našem státě.

S negativním image naší politiky jsou spojeny i názory lidí na motivy, které lidi vedou ke vstupu do politických stran. Často zaznívaly názory, že je to zejména snaha dostat se k moci či k penězům anebo se zviditelnit.

Já si myslím, že je to o ambicích, že ti lidé mají potřebu se zviditelnit. Myslí si, že to ví nejlépe, a tak se tam natlačí nebo si jdou jen nakrást. (Saša, 47 let, vyučena, OSVČ, region-Sokolov)

Ohledně motivů pro vstup do politiky zaznívaly rovněž pozitivnější názory. V pražských diskusních skupinách ženy vztahovaly téma motivů pro vstup do politiky k rozdílnému přístupu mužů a žen. Podle nich je politika zdrojem moci a bohatství

především pro muže. Muži se v diskusích zaměřovali na různé úrovně politiky a dle jejich názoru na komunální úrovni nejde o tak velké peníze, jako ve vrcholové politice.

V diskusích dále zazníval názor, že i když někdo vstoupí do politiky s dobrými úmysly a snahou něco změnit, přesto budou jeho či její snahy utlumeny zkorumpovaným a hašteřivým politickým prostředím.

Na začátku lidé určitě nemají snahu ukousnout si co nejvíce, ale spíše jdou do politiky se snahou něco změnit. Ale jakmile získají přístup k moci, tak pak to může jejich pevné ideály zlomit a primární účel vstupu do politiky se vytratí. (Bernard, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

Samotné politické elity pak byly často líčeny velmi kriticky, jako lidé, kteří si nezaslouží úctu a respekt, jako lidé úplatní a lidé bez zábran, kterým jde jen o vlastní prospěch.

Moje dcera chodí do druhé třídy, a když vidí ve zprávách, jak náš pan prezident málem upadne do královských korunovačních klenot, tak jak jí to mám vysvětlit? Mám jí říct „Tak to je náš pan prezident“, co si z toho vezme? (Sára, 41 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Mě mrzí, že dnes jsou lidé v politice hodně zkorumpovaní, kradou a špiní jeden druhého a vytahují i osobní věci. Je to smutný. Proto se o politiku nezajímám. (Saša, 48 let, vyučena, OSVČ, region-Sokolov)

Z diskusí vyplynulo, že negativní image, kterou má česká politická scéna v očích veřejnosti, má dopad na ne/zájem lidí o politiku. Rozdílly byly přitom patrné především v tom, jak s nepříznivým obrazem české politické scény zacházely různé skupiny diskutujících v deklaratorní rovině (muži a ženy, vysokoškoláci a středoškoláci či diskutující z Prahy a z regionů).

Negativní vnímání obrazu domácí politické scény bylo nejvýrazněji tematizováno ve skupinách participantů a participantek se středoškolským vzděláním. Zejména pak u středoškolaček z mimopražské skupiny byl negativní obraz politiky a nespokojenost s českou politickou scénou zmiňován jako důvod, proč se o politiku nezajímají. Skupina středoškolaček z regionu přitom vykazovala nejnižší míru zájmu o politické dění a také velmi malou orientaci v politické situaci, kterou interpretovaly jako nepřehlednou a složitou. Jedním z argumentů, proč se o politiku nezajímají, bylo např. i to, že se politická scéna u nás rychle mění a dochází k rychlému střídání politických stran ve vládě i rychlému vzniku a zániku politických stran a hnutí. Tento argument odkazuje ke skutečnosti, která je běžnou součástí našeho volebního systému.

Já politiku nesleduju, protože mě to nebaví. Pořád se to mění. Kdo si má pamatovat kdy kdo byl ve vládě? Spíše to člověka otravuje, než aby ho to bavilo. (Sabina, 48 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Vždy, když jsou volby, tak do toho spadne jiná strana a změní vše, na čem pracovala ta předchozí strana. A to mě nebaví sledovat. (Šárka, 50 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Ve všech diskusních skupinách se ženami často zaznívalo i tvrzení, že se o politiku nezajímají anebo se o ni zajímají jen minimálně. V průběhu diskuse se však ukázalo, že nezájem žen o politiku z důvodu nespokojenosti s politickou scénou byl spíše určitou rétoriku, než skutečným životním postojem (jak podrobněji ukážeme níže). Řada žen, zvláště pak vysokoškolsky vzdělaných, se totiž živě zajímala o témata vztahující se k jejich práci nebo k jejich životní situaci. Jak ukážeme dále, řada se jich také politicky a občansky angažovala, nejčastěji pak v komunální politice. Některé dokonce kandidovaly v komunálních volbách, či vstoupily do politické strany. Zdá se tedy, že u žen na deklaratorní rovině převažuje nezájem o politiku, v hlubší diskusi se však ukazuje, že ženy, a to i mladé ženy a matky malých dětí, zejména pokud jsou to vysokoškolačky, apolitické nejsou.

Negativní obraz české politické scény byl diskutován i ve skupinových rozhovorech s muži. Například Marek (32 let, VŠ, zaměstnaný, Praha) na úvodní otázku, zda se zajímá o politiku, odpověděl, že jeho zájem o politiku se snižuje díky stále nižší úrovni české politické kultury. Především se mu nelíbil způsob komunikace mezi politiky a političkami. Negativní obraz české politické scény a nespokojenost s politickým děním však u mužů nebyl na rozdíl od řady diskutujících žen zdůrazňován jako příčina nezájmu o politiku. Muži i přes diskutovaná negativa české politiky deklarovali až na několik málo výjimek zájem o politické dění.

Muži a ženy střední a starší generace pak otázku zájmu o politiku často vztahovali k dění po roce 1989. Ve všech diskusních skupinách mužů a žen, bez ohledu na vzdělání nebo region, zazníval názor, že se diskutující intenzivně zajímali o politiku zejména v období po roce 1989, ale z počáteční euforie občanské svobody podle svých slov postupně vystřízlivěli. Politickou situaci v devadesátých letech hodnotili s velkou dávkou nostalgie, jako „zlatou dobu politického aktivismu“. Jako dobu, kdy politika podle nich měla úroveň, zajímala veřejnost a lidé měli chuť věnovat sledování politického dění svůj čas.

Dříve jsem se o politiku zajímala (pozn. po roce 1989), ale dnes už ne, dnes už jsem z toho tak znechucená, že se o to nezajímám. (Šárka, 50 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Po roce 1989 jsem politice věnoval opravdu hodně času, ale dnes už nemám chuť řešit kdejaké tahanice a rozepře. (Miloslav, 39 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

2.1.2. Proč se lidé o politiku zajímají?

Ačkoliv mezi diskutujícími převažoval negativní obraz české politické scény, řada lidí se o politiku zajímala. Často zmiňovaným motivem bylo přesvědčení, že má politika zásadní dopady na osobní či pracovní život. V úvodním bloku o ne/zájmu o politiku zazněl názor, že se politice nelze vyhnout, že je všude kolem nás, takže ji musíme sledovat a zajímat se o ni, ať chceme nebo ne. Tuto dimenzi zmiňovali v diskusích zejména muži.

Já se snažím sledovat politiku a všeobecně dění kolem nás, protože politika ovlivňuje náš život. (Luboš, 22 let, SŠ, student, Praha)

Ženy o propojení politiky a osobního života začaly uvažovat často až v momentě, kdy by konkrétní politická rozhodnutí mohla reálně ovlivnit jejich život. Například Alexandra (63 let, SŠ, OSVČ, Praha) se o politická rozhodnutí začala aktivně zajímat ve chvíli, kdy se dotýkala jejího života v obci, kde mají s manželem chatu. V jejím případě šlo o aktivní zájem o umístění raketového radaru v Brdech.

Dalším argumentem diskutovaným muži i ženami byl dopad politických rozhodnutí na pracovní životy. Například Lara, která pracuje v lékárně, se zajímala o novely zákonů vztahujících se k poplatkům za recepty. O této problematice ale začala hovořit až v momentě, kdy se moderátorka zeptala, zda se nezajímá o nějaká konkrétní politická témata. Ukázalo se, že i ženy aktivně vyhledávají některá politická témata, a sice ta, která je zajímají ve vztahu k jejich každodenním životům.

Důvodem zájmu o politiku byla rovněž vnímána blízkost rozhodnutí na komunální úrovni každodennímu životu, stejně jako možnost změnit komunální politiku svým aktivním přístupem.

Regionální politika je mi blíž, tu můžu ovlivnit s viditelným výsledkem. (Bohumil, 44 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

Zatímco muži často deklarovali, že se zajímali o všechny úrovně politiky, včetně mezinárodní, ženy se spíše vztahovaly zejména k české politické scéně. Toto zjištění koresponduje se statistickými údaji o voličích a voličkách při volbách do Evropského parlamentu (dále jen EU parlament), podle nichž se ženy těchto voleb účastní v menší míře nežli muži (Šprincová 2015). Toto zjištění dále koresponduje s výsledky kvalitativního výzkumu Křížkové, Vohlídalové, Volejníčkové a Dudové (2014), který se týkal účasti žen ve volbách do EU parlamentu. Participantky této studie deklarovaly, že evropskou politiku vnímají jako abstraktní a vzdálenou osobnímu životu.

Dalším motivem zájmu o politiku, který diskutovali pouze vysokoškoláci z pražských skupin, byl zájem o politiku a její konkrétní aspekty vztahující se k pracovnímu zaměření.

Já se zajímám o zahraniční politiku, protože jsem část svého profesního života pracoval ve státní správě na ministerstvu zahraničí, takže se zajímám i o zahraniční politiku. (Manuel, 62 let, VŠ, OSVČ, Praha)

2.1.3. Politická a občanská angažovanost

Dalším tématem, které jsme diskutovaly, byla politická či občanská angažovanost. Cílem bylo zjistit, jak se lidé politicky angažují a jaké motivy je k tomu vedou nebo naopak odrazují. Zajímali jsme se o to, zda lidé kandidovali ve volbách, zda jsou členy nějaké politické strany a zda jsou i jinak politicky či občansky angažovaní.

Téma politické a občanské angažovanosti jsme zkoumaly i v dotazníkovém šetření o postojích veřejnosti k působení žen v politice (Vohlídalová 2015). Toto šetření bylo zaměřeno na vybrané formy politické či občanské angažovanosti, jako je účast na jednání zastupitelstva, angažovanost v politických stranách či v odborech. Některé závěry tohoto šetření týkající se forem angažovanosti korespondovaly s výsledky analýzy skupinových diskusí. Výsledky kvantitativního šetření ukazují, že nejvíce rozšířenou formou politické a občanské angažovanosti představuje účast na jednáních zastupitelstva, kterého se účastnilo 21 % dotázaných (7 % dotázaných se jednání zúčastnilo jednou a 14 % dotázaných se jednání zúčastnilo vícekrát).

Skupinové diskuse převažující důraz na angažmá na komunální úrovni politiky potvrzují. Dva diskutující (jeden muž a jedna žena) kandidovali ve volbách právě na úrovni komunální politiky. Tři ženy a čtyři muži jsou pak občansky a politicky aktivních na komunální úrovni, aktivně sledují komunální politiku, zasedají ve volební komisy města/obce, diskutují na webu obce/města či se účastní jednání zastupitelstva.

Výsledky zmíněného dotazníkového šetření dále ukazují, že vstup do strany nebyl pro českou veřejnost příliš lákavý. Celkem 4 % respondentů uvedlo, že jsou členy a členkami politických stran či hnutí a 9 % dotázaných o vstupu do strany uvažovalo. S těmito daty pak korespondují i zjištění z našich diskusí. Ukázalo se, že pět diskutujících (tři ženy a dva muži) jsou členy a členkami či podporovateli a podporovatelkami nějaké politické strany. Tři participantky a dva participanté uvažovali o vstupu do strany, ale z časových důvodů anebo z důvodu nemožnosti zařadit se k určité politické straně se rozhodli do strany nevstoupit. Skupinové diskuse také potvrdily zjištění z dotazníkového šetření, že mezi muži a ženami není v oblasti politické a občanské angažovanosti definované širěji významný rozdíl.

2.1.4. Vstup do strany a kandidatura v komunálních volbách

Napříč diskusními skupinami byly tematizovány různé formy politické a občanské angažovanosti. Jednou ze zmiňovaných forem byl také vstup do strany a u některých diskutujících i kandidatura v komunálních volbách. Jako jediní kandidovali v komunálních volbách Alice (35 let, SŠ, OSVČ, Praha) a Leoš (39 let, SŠ, OSVČ, Praha) a dalších pět diskutujících jsou členy a členkami politických stran.

Tito diskutující byli požádáni, aby upřesnili motivaci pro vstup do strany, popřípadě pro kandidaturu. Nejčastěji zmiňovanými důvody jejich rozhodnutí byly snaha pomoci spoluobčanům, názorová a hodnotová sounáležitost, politická vyhraněnost a osobní známost či přátelství se členy politických stran. Motivace pro vstup do strany se ukázaly jako genderově podmíněné. Ženy spíše než muži tematizovaly snahu pomoci a podpořit konkrétní skupiny obyvatel/obyvatelek. Alice například hovořila o snaze pomoci znevýhodněným skupinám.

Mě opravdu vytáčí, když je lidem ubližováno, například někomu, kdo je naprosto bezbranný. (...) Vstoupila jsem do strany kvůli tomu, jak řeší různá sociální témata (...) Vadí mi rušení dětských domovů nebo Klokánků, tedy situace, kdy nejsou podporovány znevýhodněné skupiny. (Alice, 35 let, SŠ, OSVČ, Praha)

V diskusních skupinách mužů byly častými motivy naopak stranická vyhraněnost, a v případě Bedřicha i rodinná tradice.

Pro mě byla hlavním důvodem vstupu do strany politická témata a také rodinná tradice, jsem z politicky angažované rodiny. (Bedřich, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

Přátelství a známost s lidmi, kteří jsou politicky angažovaní nebo jsou členy/členkami politických stran, byly uváděny muži i ženami. Známost s těmi, kteří již ve straně jsou, a vzájemný soulad politických ideálů byly diskutujícími definovány jako důležitý motiv pro vstup do strany a politiky.

Tím hlavním důvodem pro vstup do strany bylo, že jsem znala několik aktivních členů a členek strany. (...) Řada mých kamarádů má stejný hodnotový základ jako já, což mi umožnilo se s nimi stykat a také vidět, jak to ve straně chodí, například co je všechno nutné v přípravě volební kampaně. (Lýdie, 22 let, VŠ, studentka, Praha)

Sdílené hodnoty jako možný motiv vstupu do politické strany byly vnímány různě mezi diskutujícími, kteří jsou členy či podporovateli strany, a těmi, kteří ve straně nejsou. Straníci vnímali sdílení stejných hodnot jako motiv pro vstup do strany anebo jako možnost, jak prosadit konkrétní cíle, ale diskutující, kteří ve straně nebyli, sdílení hodnot vnímali spíše negativně. Například Miloslav (39 let, VŠ, OSVČ, Praha) uvedl, že jednota názorů, která je ve straně důležitá, je ukázkou následování

masového názoru. Sdílené hodnoty a názory nutí podle jeho názoru člověka ve straně potlačit vlastní ideály a prosazovat ideály společné. Pro Miloslava však byly vlastní názory důležité, nechtěl pouze přejímat názory cizí.

Pět diskutujících o vstupu do strany a politiky uvažovalo, ale nerealizovalo je z důvodu omezených časových možností nebo proto, že se nakonec nedokázali zařadit se do nějaké politické strany.

Vstup do strany a do politiky obecně je pro mě zajímavý, ale nejsem schopna se někam zařadit, protože ne se všemi názory či aktivitami souhlasím. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Když jsme položily otázku, zda některý/á diskutující byl anebo je členem či členkou strany, většina diskutujících byla otázkou překvapena. Je samotné totiž většinou nikdy nenapadlo stát se členem či členkou strany nebo kandidovat. Mezi nejčastěji uváděné důvody, proč lidé nevstoupili do strany, byly uváděny nemožnost zařadit se do politické strany svými názory, nemožnost prosadit své názory a nutnost být apolitický/á kvůli své práci. Rozdíly byly především v tom, jak argumentovali muži i ženy a středoškoláci a vysokoškoláci.

Ženy jako důvod, proč nevstoupily do politiky, uváděly často časovou náročnost politiky. V pražských diskusních skupinách ženy argumentovaly časovou náročností jejich pracovních, rodinných či osobních aktivit. Například Leontýna uvedla, že jako samoživitelka má čas na práci a péči o rodinu, a sledování politického dění je pro ni pouze ztráta času.

Když poslouchám názory ostatních (pozn. účastnic diskuse), tak mi přijde, že jsou všichni velmi angažovaní a to já nejsem vůbec. Já mám zvířátka a práci, kde jsem od rána do večera. Navíc jsem samoživitelka a mám co dělat, abych vše finančně zvládla a na takový, s prominutím blbosti, nemám čas. (Leontýna, 48 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)

I Libuše definovala časovou náročnost jako důvod, proč nevstoupila do strany. Její manžel je ve straně a ona vidí, kolik času ho to stojí.

Já jsem o vstupu do strany uvažovala, ale vidím, kolik času to stojí mého manžela, kolik času investuje do diskusí a do prosazování rozhodnutí, a ještě k tomu se nic nezmění, tak se spíš držím vzadu a jen pozoruji. (Libuše, 66 let, VŠ, v důchodu, Praha)

Některé ženy jako důvod, proč se politicky neangažují ve straně, uvedly, že nemají vizi toho, co by si přály změnit a co by chtěly v politice prosadit.

Kdybych se rozhodla vstoupit, tak protože bych chtěla něco změnit, ale rozhodně nemám žádné ideály, jak to funguje a jak by to mělo fungovat. (Lada, 40 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Středoškolsky vzdělaní lidé hovořili především o nemožnosti prosadit změny a obecně o negativech politického prostředí. Vysokoškolsky vzdělaní diskutující zmiňovali jiné důvody, proč nevstoupit do strany. Jedním z důvodů byla nutnost zůstat apolitický i kvůli střetu politických a pracovních zájmů. Dalším diskutovaným důvodem byla zkušenost s politickou scénou. Manuel (62 let, VŠ, OSVČ, Praha) nebo Miloslav (39 let, VŠ, OSVČ, Praha) uvedli, že díky svým pracovním zkušenostem a možnost podívat se tzv. pod pokličku, se rozhodli do politiky nebo strany nevstupovat.

2.1.5. Blog jako forma politické angažovanosti

Dalším projevem politické angažovanosti bylo v případě dvou diskutujících založení vlastního blogu či psaní příspěvků, kde diskutující vyjadřovali své názory k politickému a společenskému dění (oba pocházeli z Prahy). Důležitým motivem blogování pro ně byla možnost vyjádřit svůj názor a postoj ke společensko-politickým tématům před širší veřejností.

Já bloguju a jsem vlastně takový trouble maker. Na svém blogu píši o tom, co se u nás děje a jak to vidím já. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Já mám takový politicko-satirický blog, kde se snažím rozvinout svoje názory a postřehy. Navíc mi to umožní vyjádřit se zpětně k nějakým tématům či lidem. (Maxim, 50 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Zatímco u některých diskutujících tedy negativní pohled na českou politickou scénu vyvolal nezájem o politiku, u Ludmily a Maxima naopak inicioval politickou angažovanost.

2.1.6. Občanská a politická angažovanost na komunální úrovni

Z hlediska úrovně politiky byli diskutující nejvíce angažováni na komunální úrovni. Ukázalo se, že místo bydliště hraje v politické a občanské angažovanosti významnou roli. Politickou a občanskou angažovanost na komunální úrovni uváděly diskutující v pražských i mimopražských skupinách diskutujících (vyjma diskusní skupinu žen mimo Prahu), přičemž v každé skupině byly patrné různé formy angažovanosti. Negativní pohled na českou politickou scénu se v těchto případech přetavil na zájem o přímou účast na politickém dění v obci. Jak je uvedeno výše, několik žen uvedlo jako důvod vstupu do strany a kandidatury snahu pomoci změnit stávající špatnou situaci k lepšímu.

Diskutující v pražských skupinách byli přitom méně aktivní než mimopražští účastníci. Například Jonáš (38 let, SŠ, zaměstnaný, Praha) a Luděk (44 let, SŠ, zaměstnaný, Praha) z pražské skupiny se angažovali především formou aktivní komunikace se zastupitelstvem. V mimopražské diskusní skupině mužů byli participanti aktivní zejména skrze komunikaci se zastupitelstvem a občasnou účastí na jednáních. Například Bernard (30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň) pravidelně sleduje web města a vstupuje do diskusí o připravovaných změnách na stránkách města. Velmi aktivní v komunální politice byl i Bohumil (44 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň), který se účastnil zasedání zastupitelstva, například když jeho děti dorostly do „školkového“ věku a město řešilo působení školky ve městě. Bohumil se dodnes aktivně zajímá o životní prostředí v oblasti svého bydliště.

2.1.7. Zdroje informací o politice

V diskusi o zájmu o politiku nás také zajímalo, odkud participanty a participantky čerpají informace o politice, zda sledují politiku v médiích a jak aktivně ke shánění informací o politice přistupují. Gender, vzdělání a věk hráli důležitou roli v přístupu k informacím i k typům médií, ze kterých diskutující čerpali informace.

Spektrum zdrojů informací, které lidé v našich diskusích využívají, je velmi široké – od internetových zpravodajských deníků, přes televizi až po tištěná média. Mezi nejčastěji zmiňované internetové zpravodajské deníky patřil portál idnes.cz, novinky.cz. K nejčastěji uváděným televizním kanálům se řadily ČT 1, ČT 2 a ČT 24. Nejčastěji citovanými tištěnými deníky a časopisy byli Hospodářské noviny, Reflex, Týden či Mladá fronta, méně často pak i Respekt.

Z diskuse bylo patrné, že vzdělání hrálo roli v přístupu k informacím a k typům médií, ze kterých diskutující čerpali informace. Středoškolsky vzdělaní lidé deklarovali, že využívají spíše internetové deníky nebo společensko-politické časopisy, jako např. Týden. Naopak vysokoškolsky vzdělaní diskutující získávají informace o politickém a společenském dění z novin a televizních zpráv. Několik mužů s vysokoškolským vzděláním pak uvedlo, že čte také zahraniční zpravodajské servery. Vzdělání souviselo rovněž s počtem sledovaných médií – vysokoškolsky vzdělaní lidé využívali více zdrojů, středoškolsky vzdělaní diskutující čerpali informace z jednoho až dvou druhů médií. V neposlední řadě mělo vzdělání vliv na četnost sledování médií – vysokoškolsky vzdělaní participanti/ky sledovali média podle svých slov častěji než středoškoláci a středoškolačky.

Věk se ukázal jako další důležitý faktor při výběru informačních zdrojů, které lidé využívají. Příslušníci a příslušnice mladší generace uvedli, že čerpají informace o politice především z internetových zpravodajských deníků a ze společensko-

politických časopisů jako Reflex či Týden. Diskutující starší generace naopak častěji uváděli, že pravidelně odebírají nebo si kupují tištěné deníky, jako jsou Hospodářské noviny nebo Mladá Fronta.

V diskusi o zdrojích informací o politice, které lidé využívají, se diskutovala objektivita médií a pravdivost informací. Podle diskutujících informace z médií nejsou vždy pravdivé a byl zmiňován i názor, že média se soustřeďují na informace o nedůležitých problémech. Za objektivní média byly označovány nejčastěji Hospodářské noviny a Česká televize. S úrovní zpravodajských pořadů na komerčních televizích lidé většinou vyjadřovali nespokojenost.

Televize Nova a televize Prima, to je kriminální ústředna, na to se dívat nedá. Ale občas se podívám na zprávy na ČT 1, tam se i dozvím o tom, co se děje ve světě. (Saša, 48 let, vyučena, OSVČ, region-Sokolov)

Já se dívám jen na ČT 1, protože na jiný zprávy se ani nedá dívat. (Sára, 41 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

V diskusi o objektivnosti a pravdivosti médií diskutující hovořili o tom, že sledování politického a společenského dění v médiích je důležité také pro zodpovědné volení zástupců a zástupkyň na všech úrovních politiky.

V diskusích se také ukázalo, že gender hrál roli v přístupu k informacím v médiích. Muži častěji uváděli, že k hledání objektivních informací využívají buď více druhů médií (nejčastěji se informují na internetových denících nebo ve zprávách a poté si o dané události přečtou v novinách), nebo čtou zahraniční deníky. Participantky také hovořily o tom, že informace čerpají z různých druhů zdrojů, avšak neuvedly, že by cíleně vyhledávaly zprávy o jedné události v různých médiích.

2.1.8. Shrnutí

Ve všech diskusních skupinách byla diskutována negativní image české politické scény a to, jak z hlediska chování politiků a političek tak i dění na domácí politické scéně. Jak se ukázalo, negativní obraz české politiky bývá některými diskutujícími (především ženami se středoškolským vzděláním) označován jako hlavní důvod jejich nezájmu o politiku. Dalším důvodem, který zmiňovaly zejména ženy, byl také nedostatek času. V následující diskusi se nicméně ukázalo, že i přes deklarovaný nezájem o politiku se ženy o politiku zajímají (speciálně o témata, které se váží k jejich práci nebo životní situaci) a několik z nich bylo dokonce politicky a občansky angažovaných.

Přes negativní obraz české politiky řada lidí uvedla, že se o politiku zajímá. Byli to především muži bez ohledu na vzdělání a vysokoškolačky, kteří deklarovali zájem o politiku a o společenské dění. Mezi důvody, které lidi motivují zajímat se o politiku, patří zejména přesvědčení, že politická rozhodnutí ovlivňují jejich osobní a pracovní život.

V diskusi o politické a občanské angažovanosti byly nejvíce diskutovány formy angažovanosti na úrovni komunální politiky. Jak se ukázalo, lidé v diskusních skupinách se angažovali různým způsobem. Například jeden muž a jedna žena kandidovali na úrovni komunální politiky. Především muži z mimopražské diskusní skupiny deklarovali aktivní zapojení na jednáních se zastupiteli měst/obcí. Muži z pražských skupin také diskutovali angažovanost v komunální politice, ale spíše formou čtení lokálních webů a zpravodajů. Ženy z pražských diskusních skupin také tematizovaly zájem o komunální politiku, ale ne tolik otevřeně jako muži. Další diskutovanou formu politické angažovanosti byl vstup do strany. Pět diskutujících je členem/členkou strany. Gender hrál významnou roli v motivacích pro vstup do strany. Zatímco ženy tematizovaly snahu pomoci a podpořit konkrétní skupiny obyvatel, muži zmiňovali rodinnou tradici či stranickou vyhraněnost. Celkem pět diskutujících o vstupu do strany a politiky uvažovalo (šlo o muže i ženy, středoškoláky i vysokoškoláky). Jako důvody, proč nakonec do strany nevstoupili, uvedli nemožnost se zařadit ke konkrétní politické straně či časovou náročnost.

Otázka na členství v politických stranách vyvolala u diskutujících překvapení, protože většina nad tím nikdy neuvažovala. Nejčastěji uváděnými důvody, proč lidé do politiky nevstoupili, byly nemožnost se politicky či názorově zařadit, nemožnost prosadit své názory, časová náročnost a nutnost být apolitický/á z profesních důvodů. Muži i ženy tematizovali různé důvody, proč do strany nevstoupili. Ženy častěji hovořily o časové náročnosti práce či péče o rodinu, muži spíše zmiňovali negativní zkušenost s politikou. Rozdíl byl pak patrný také mezi lidmi se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Vysokoškoláci a vysokoškolačky uváděli častěji jako důvod nemožnost přiklonit se ke konkrétní politické straně. Diskutující se středoškolským vzděláním naopak zmiňovali nemožnost prosadit své názory a obecně negativa české politické scény.

Mezi nejčastěji využívané zdroje informací o politice jednoznačně patří internetové zpravodajské deníky. Vzdělání hrálo roli ve výběru sledovaných médií, četnosti sledování médií a v počtu sledovaných médií. Lidé s vysokoškolským vzděláním deklarovali, že informace o politickém a společenském dění čerpají především ze zpráv nebo z novin, dále uváděli větší pravidelnost sledování médií a v neposlední řadě také vyšší počet sledovaných médií. Středoškoláci a středoškolačky naopak uváděli, že sledují internetové deníky a společensko-politické časopisy, na rozdíl od vysokoškoláků nesledují média pravidelně a informace čerpají z jednoho až dvou druhů médií. Gender hrál roli v přístupu k médiím. Muži uváděli, že k zaručení objektivnosti informací využívají buď více médií, nebo zahraniční časopisy, ženy také hovořily o tom, že informace čerpají z různých zdrojů, avšak cíleně nevyhledávaly zprávy o jedné události v různých médiích.

2.2. VOLEBNÍ CHOVÁNÍ

Cílem tohoto bloku bylo zjistit postoje lidí k volbám, zda chodí volit pravidelně a jaké uvádějí důvody pro svou ne/účast ve volbách. Valná většina žen a všichni muži v našich diskusích deklarovali, že se voleb na všech úrovních účastní pravidelně. Tři středoškolačky uvedly, že k volbám nechodí. Jako důvod neúčasti u voleb zmiňovaly nespokojenost s českou politickou scénou, konkrétně tematizovaly nespokojenost s neustálými hádkami mezi politiky a političkami a nemožnost svým hlasem něco změnit. Mezi muži nebyl naopak žádný, který by zmínil, že k volbám nechodí. Muži zpravidla deklarovali, že k volbám na všech úrovních chodí pravidelně.

2.2.1. Motivace pro aktivní účast ve volbách

V diskusi o motivacích pro účast ve volbách byly identifikovány různé důvody. Jedním z často artikulovaných důvodů bylo vnímání voleb jako morální povinnosti.

Já chodím volit a pravidelně, protože to cítím jako svoji morální povinnost. (Alexandra, 31 let, VŠ, zaměstnaná, Praha)

Chodím volit pravidelně, protože si myslím, že je to moje zodpovědnost, jako občana. (...) Já to vidím ze své zkušenosti. Jako členka malé politické strany vidím, že to má smysl. (Alice, 35 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Dalším uváděným důvodem byla snaha skrze zvolené zástupce a zástupkyně změnit situaci v obci či státu k lepšímu.

Je to to nejmenší, co člověk může udělat, aby se alespoň snažil nějakým způsobem ovlivnit politiku. (Laura, 50 let, VŠ, zaměstnaná, Praha)

Kdo nechodí, tak se zbavuje možnosti ovlivnit dění kolem sebe. (Bernard, 30 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Spolu s argumentem, že volbami můžeme něco změnit, zazněl i názor, že volby jsou jedinou schůdnou možností, jak být v politicky aktivní.

Když jdu volit, tak si tím ospravedlním fakt, že jsem líná na to, abych s tou politikou něco udělala. Tak svůj názor a zájem projevim tímto způsobem. (Alexandra, 31 let, VŠ, zaměstnaná, Praha)

V diskusních skupinách zazněl v souvislosti s možností změnit svým hlasem politiku k lepšímu také názor, že jedinec svým hlasem ve volbách nemůže nic změnit. Tento názor přitom neartikulovaly jen participantky, které k volbám nechodí, ale zazněl rovněž od mužů a žen, kteří se voleb účastní. I oni vyjadřovali skepsi, zda jejich hlas může něco změnit. Tento argument se často kombinoval s názorem, že ve volbách je potřeba využít našeho práva volit si své zástupce a zástupkyně.

Třetím nejčastěji tematizovaným motivem k účasti ve volbách byl argument, že si tím lidé legitimizují možnost vyjadřovat se k politickému dění v diskusích s přáteli či rodinou. Jinými slovy to z pohledu diskutujících znamená, že když svou účastí ve volbách vyjádřili svůj názor, mohou pak libovolně kritizovat volební výsledky a následnou politickou situaci.

Já nevěřím, že můj hlas něco změní, ale alespoň si pak mohu zanádat, když se zvolí někdo, kdo tam nemá co dělat. (Sandra, 48 let, SŠ, v domácnosti, region-Sokolov)

Kdybych nevolil, pak bych neměl oprávnění k diskusi o politice, a to i s kamarády. (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Pokud nebudu volit, pak nemůžu na politickou situaci nadávat. (Bedřich, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

2.2.2. Zájem diskutujících o zastoupení žen a mužů na kandidátkách a podpora ženských kandidátek

V diskusním bloku o volebním chování jsme se věnovaly také charakteristikám, které ovlivňují výběr kandidátů a kandidátek, a dále tomu, zda je pro diskutující pohlaví kandidátů ve volbách určující a zda sledují zastoupení mužů a žen na kandidátní listině. V této souvislosti jsme se také ptaly, zda lidé využívají preferenční hlasy v komunálních a parlamentních volbách.

Jak se ukázalo, pohlaví kandidátů a kandidátek není pro voliče a voličky většinou důležité. V diskusích k tomuto tématu lidé často uváděli, že je nikdy nenapadlo sledovat, zda jde o ženy nebo o muže, ani to, jaké je i zastoupení mužů a žen na kandidátní listině. Výjimkou byly dvě participantky a jeden participant, kteří deklarovali, že je zajímá poměr mužů a žen na kandidátní listině. Nezájem o genderové složení kandidátních listin pak lidé zdůvodňovali tím, že jsou pro ně důležité zkušenosti a dovednosti, nikoliv pohlaví. Mimopražská skupina žen a diskusní skupina mužů v Praze uváděly věk a povolání jako charakteristiky, které ovlivňují jejich výběr kandidátů a kandidátek. V případě komunálních voleb pak u diskutujících rozhoduje především osobní znalost kandidátů.

V návaznosti na diskusi o ne/důležitosti pohlaví kandidátů a kandidátek a sledování poměru pohlaví na kandidátní listině jsme se v diskusi dále zaměřily na využívání preferenčních hlasů. Lze shrnout, že preferenční hlasy využívala podle svých slov zhruba polovina našich participantů a participantek. Mezi nejčastější uvedené důvody využití preferenčních hlasů patřilo, že

tyto hlasy umožňují hlasovat pro konkrétního člověka a nikoli pro stranu, a že preferenční hlasy jsou možností, jak dát hlas někomu, koho lidé znají. Ani ve využití preferenčních hlasů nebylo pohlaví kandidujících osob důležité. Ukázalo se, že jen několik vysokoškolsky vzdělaných diskutujících využívá preferenční hlasy jako cílenou podporu žen.

Ti, kteří tematizovali problematičnost sdílených názorů a nemožnost se zařadit k politické straně, jako například Ludmila (43 let, SŠ, OSVČ, Praha), využívali preferenční hlasy za účelem volit konkrétní kandidáty s konkrétními zkušenostmi či názory a ne volit celou stranu. Využití preferenčních hlasů za účelem podpory kandidátů a kandidátek, které lidé znají, bylo deklarováno především muži z mimopražské skupiny. V této skupině byl účastníky diskuse kladen velmi silný důraz na komunální politiku a osobní známost s kandidáty či zastupitelstvem byla také vnímána velmi pozitivně. Z toho důvodu účastníci deklarovali, že v jejich případě preferenční hlasy slouží k cílené podpoře známých kandidátů a kandidátek. Využívání preferenčních hlasů v komunálních volbách bylo zmiňováno i v ostatních diskusních skupinách.

2.2.3. Zájem o předvolební kampaně

S volebním chováním souvisí také zájem lidí o předvolební kampaně. V diskusi o sledování předvolebních kampaní byly patrné dva hlavní postoje diskutujících. První skupina, v níž byli zastoupeni ve velké míře středoškolsky vzdělaní lidé, hodnotila předvolební kampaně jako nutné zlo. Druhá skupina, v níž byli zastoupeni spíše vysokoškolsky vzdělaní diskutující, naopak předvolební kampaně vnímala jako zdroj informací. Obě názorové skupiny se však shodly na tom, že sledují komunální předvolební kampaně, protože jde o politickou úroveň, která je bližší jejich každodennímu životu. Tento argument byl diskutován především v diskusních skupinách mužů, kteří dělili politiku na komunální a vrcholovou. Ženy jako zdroj informací, podle kterých se rozhodují ve volbách, častěji uváděly rodinu, zejména pak své partnery, případně přátelé se kterými o politice diskutují.

První názorová skupina dávala předvolební kampani spíše negativní konotace, popisovala je jako cílené PR a snahu o zviditelnění politiků a političek. Kampaně dle jejich názoru nepřinášejí žádný benefit pro voliče a voličky. Při rozhodování koho volit a proč, byly vnímány spíše jako nutné zlo. Lidé také často argumentovali tím, že předvolební kampaně nemohou jejich rozhodnutí koho volit změnit.

Já si vždycky někoho oblíbím a někoho ne, záleží na straně, (...) takže nějaké tři diskuse před volbami už nezmění můj názor. (Aneta, 49 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)

Naopak druhá názorová skupina vnímala předvolební kampaně jako důležitou součást přípravy na volby. Předvolební kampaně pro ně představovaly cenný zdroj informací o kandidátech a kandidátkách a o jejich politických programech, a živě se proto o jejich průběh zajímaly, jako např. politicky angažovaná Alice.

Když se podíváte na debaty před volbami v televizi, kdy má každý politik prostor propagovat svojí stranu, tak si myslím, že v krátkém sledu máme možnost zjistit, koho volit a proč. (Alice, 35 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Pro muže byly předvolební kampaně důležitější v období komunálních voleb. Opět se zde objevil argument blízkosti komunální politiky každodennímu životu.

Mě zajímá spíše komunální politika a politické kampaně těchto kandidátů, protože se to vztahuje k místu, kde bydlím a dotýká se to mého života. Sleduji i to, s čím jdou jednotliví kandidáti do voleb. (Miloslav, 39 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Tento názor uváděli muži z pražských skupin i z mimopražské diskusní skupiny. Ačkoliv diskusní skupiny mužů z Prahy nebyly v komunální politice aktivní v takové míře jako účastníci z mimopražské skupiny, předvolební kampaně pro ně představovaly nezbytnou přípravu na samotné volby. To nepochybně souvisí s jejich zájmem o komunální politiku.

Zatímco u mužů předvolební kampaně představovaly zdroj informací, dle kterých si vytvoří vlastní názor o kandidátech a kandidátkách, ženy spíše využívaly možnost diskuse o politice s rodinou a přáteli, kteří mohli jejich názory ovlivnit. Opět se ukazuje, že ženy mají častěji než muži nízkou „politickou sebedůvěru“, což potvrdilo i dotazníkové šetření (Vohlídalová 2015). Chtějí své politické názory diskutovat a popřípadě si nechat poradit. Několik žen dokonce částečně v žertu zmínilo, že jim manžel vyplní hlasovací lístky a ony ho pak jen hodí do hlasovací schránky. Ačkoliv by tento přístup bylo možné hodnotit jako důsledek nezájmu o politiku, můžeme tímto postupem identifikovat i nízkou „politickou sebedůvěru“ žen. Pro srovnání, nikdo z mužů nevedl, že by za něj vyplňovala hlasovací lístky jeho partnerka.

2.2.4. Shrnutí

Ve všech diskusních skupinách účastníci a účastnice vnímali volby jako důležité, čemuž odpovídá i pravidelnost a aktivní účast ve volbách. Pouze tři ženy se středoškolským vzděláním deklarovaly, že z důvodu nespokojenosti s českou politickou scénou k volbám nechodí. V souvislosti s účastí ve volbách se objevovalo pojetí voleb občanské povinnosti, prostředku ke změně a předpokladu pro to, aby se lidé mohli vyjadřovat se k politickému dění v diskusích s přáteli či rodinou. Tyto důvody své volební účasti uváděli muži i ženy ve srovnatelné míře.

Z diskusí bylo patrné, že pohlaví kandidátů není pro diskutující až na několik málo výjimek důležité. Také většinou nesledovali zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách. Při výběru volených zástupců a zástupkyň jsou pro většinu diskutujících podstatné charakteristiky, jako zaměstnání kandidátů a kandidátek a jejich věk.

Více jak polovina mužů a žen v naší diskusi uvedla, že při volbách využívá preferenční hlasy, a to zejména v komunálních volbách. Mezi nejčastěji diskutované důvody k využití preferenčních hlasů patřila snaha dát hlas konkrétnímu člověku a zvolit si člověka, kterého lidé znají. Několik vysokoškolsky vzdělaných diskutujících uvedlo, že preferenční hlasy využívá k cílené podpoře žen.

V diskusi týkající se zájmu o předvolební kampaně byly patrné dva hlavní postoje. Zatímco zejména středoškolsky vzdělaní diskutující nevnímali kampaně jako zdroj užitečných informací, mezi vysokoškolsky vzdělanými diskutujícími tomu bylo naopak. Obě názorové skupiny sledují především komunální předvolební kampaně, protože jde o úroveň politiky, která je bližší jejich životu. Zatímco pro muže byly kampaně důležitým zdrojem informací při rozhodování koho volit, ženy spíše diskutovaly s rodinou či přáteli, kteří mohli jejich názory ovlivnit.

2.3. NÁZORY A POSTOJE K ŽENÁM V POLITICE

Problematiku žen v politice jsme ve skupinových diskusích otvíraly otázkami, které se týkaly toho, jak lidé vnímají zastoupení žen v politice, zda se domnívají, že je žen v politice dostatek, a co by podle nich více žen v politice přineslo. Cílem této části je představit, jak lidé téma postavení žen v politice a jejich zastoupení rámuje, když jsou vyzváni, aby se k němu vyjádřili. Zaměříme se na to, jak lidé o zastoupení žen v politice uvažují, do jakých souvislostí svoje úvahy obvykle zasazují a jakým způsobem argumentují. Vzhledem k tomu, že v této kapitole sledujeme obecnější rámování a argumentaci spojenou s uvažováním o problematice zastoupení žen v politice, dotkneme se zde řady témat, která budou detailně probírána v analýze v dalších kapitolách (zejména jde o otázky bariér a postojů ke kvótám). Postoje lidí k zastoupení žen v politice jsou totiž úzce spojeny s názory na povahu mužů a žen a jejich schopnosti aktivně participovat v politice, ale také s názory na jejich přínos politice i bariéry, které jim brání se aktivně angažovat. V závěrečné části kapitoly se pak budeme věnovat tomu, jaké výrazné ženské politické osobnosti lidé vyzdvihují a jakým způsobem reflektují způsob, jakým je s političkami zacházeno v médiích.

2.3.1. Názory na zastoupení žen v politice

Podobně jako v případě dotazníkového šetření se i ve skupinových rozhovorech ukázalo, že diskutující hodnotili zastoupení žen v politice většinou jako nedostatečné. V dotazníkovém šetření považovali zastoupení žen za nedostatečné častěji ženy než muži a především pak lidé s vyšším vzděláním a také příslušníci/e mladší generace (Vohlídalová 2015). Tento trend se přitom projevil také ve skupinových rozhovorech. Pokud se ve skupinových diskusích někdo vyjadřoval v tom smyslu, že je žen v politice dostatek a že není třeba, aby se jejich zastoupení zvyšovalo, byli to většinou muži, častěji pak lidé se středoškolským vzděláním a tento názor pak zazníval zejména v diskusních skupinách provedených v regionech. Naopak, zejména vysokoškoláky a zvláště pak vysokoškolačkami bylo zastoupení žen v politice vnímáno jako nedostatečné, přičemž někteří účastníci/ky ve svých výpovědích reflektovali tuto skutečnost jako něco, co ČR odlišuje od vyspělých západních zemí (jako např. Švédsko aj.) a co je znakem určité míry naší zaostalosti.

V jiných zemích to tak není. Je tam víc žen v politice a taky ta úroveň emancipace je tam jiná. (Luboš, SŠ, Praha, 22 let)

Obdobně, jako v případě dotazníkového šetření, se i v případě skupinových diskusí ukazuje, že lidé vnímají problematiku zejména zastoupení žen na nejvyšší úrovni politiky. Jak jsme uvedly v kapitole 2.1, lidé rozlišují velice výrazně mezi různými úrovněmi politiky. Komunální politika je vnímána jako úroveň, kde se řeší konkrétní praktické problémy, jako prostředí té „pravé“ praktické politiky, které jde „o lidi“ a každodenní práci. V kontrastu k tomu stojí vrcholná politika,

kteřá je popisována jako místo, kde se řeší abstraktní politika, kde je prostor pro zákulisní politické hry a kde člověk potřebuje „ostré lokty“, aby se prosadil. Zatímco komunální politika je vnímána zpravidla jako místo, kde ženy vidět jsou a kde má řada lidí osobní zkušenost se schopnými političkami ve svém okolí (starostkami, zastupitelkami atd.), v případě vrcholné politiky se většinou lidé shodovali na tom, že je zastoupení žen nízké. Zatímco komunální politika byla popisována jako oblast, která je ženám nakloněná a o kterou ženy mají zájem, protože se v ní řeší témata jim blízká, nejde v ní tolik o moc, ale o každodenní práci, a podle diskutujících je snadné se v ní prosadit, oblast vysoké politiky má v naracích lidí obvykle zcela odlišný status.

*Je potřeba rozlišovat úrovně politiky. Na obecní úrovni je těch žen dost. To souvisí s tím, že **ženy se zajímají o věci, které přímo ovlivňují jejich života**.* (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

*Ženy směřují do té komunální politiky, protože tam řeší ty praktické věci, kdežto o tu vyšší úroveň vůbec **samy nestojí**.* (Jaroslav, 54 let, SŠ, kvalifikovaný dělník, Praha)

*Do té vyšší politiky **musí mít žena větší odvahu**. Tam už je větší zodpovědnost, schvalují se zákony. Nejde tam jen o ty školky a domovy důchodců.* (Libuše, 66 let, VŠ, v důchodu, Praha)

[V komunální politice je žen dost]. Nejde tam o velké peníze, není tam tlačnice. (Marcel, 25 let, VŠ, administrativní pracovník, Praha)

Disproporce v zastoupení mužů a žen na různých stupních politiky je vysvětlována povahou těchto sfér, případně zájmem samotných žen, nebo charakteristikami žen. Několik účastnic (zejména vysokoškolačky z Prahy) však tuto disproporci interpretovaly jako ukázkou skleněného stropu, jako důkaz bariér a překážek, které ženám brání se na tyto nejvyšší posty dostat.

Je zajímavé, kde ty ženy v politice jsou. Ženy pracují pod muži. Makají jako pěšáci, nedostanou se nahoru, jako ty chlapi, co nosili ty pětky ze školy. A já to vnímám jako uměle nastavenou záležitost. (Leona, 42 let, VŠ, učitelka v pracovní neschopnosti, Praha)

Můžeme tedy shrnout, že pokud lidé hovořili o nedostatečném zastoupení žen v politice, jejich výpovědi směřovaly téměř výlučně na nejvyšší úroveň politiky.

Výpovědi týkajících se názorů na zastoupení žen v politice je možné shrnout do čtyř hlavních argumentačních linií, které se často různě kombinovaly:

- 1) Žen je v politice málo, ale kvóty jsou nesmysl.
- 2) Žen je v politice málo, protože jim v tom brání různé překážky a bariéry.
- 3) Žen by v politice mělo být více, protože představují přínos.
- 4) Není třeba více žen v politice.

2.3.1.1. Žen je v politice málo, ale kvóty jsou nesmysl.

Otázka týkající se hodnocení zastoupení žen v politice bývá automaticky spojována s tématem kvót pro ženy v politice. Řada lidí měla potřebu vymezit se vůči kvótám pro ženy v politice hned na začátku diskuse, a to aniž byli na otázku kvót explicitně tázáni moderátorkou. Toto rámování odpovědi týkající se názoru na zastoupení žen v politice se přitom objevilo ve všech skupinách, u mužů i u žen, byť bylo zřejmé, že u mužů jsme se s tímto rámováním setkávaly o něco častěji.

***Je jich tam málo, ale cesta přes kvóty nevede.** Bylo by potřeba změnit podmínky pro vstup žen do politiky. A to souvisí s diskriminací. Žena, která má dítě je na tom hůř, stejně jako lidé 50+, které nikdo nechce zaměstnat. Pomohla by změna rodinné politiky. (Maxim, 50 let, VŠ, manažer prodeje, Praha)*

***Určitě jich je tam málo, ale prosazovat to systémem kvót je hloupost.**(...) Chlapi, když se někam procou, mají za sebou zázemí, který jim dělá ta manželka. Viz domácí servis a všechno okolo. Málo z nás by ale tenhle servis poskytovalo své ženě. (Jaroslav, 54 let, SŠ, kvalifikovaný dělník, Praha)*

***Mělo by jich být víc, co mám zkušenost z jiných oblastí, výhodou je smíšený kolektiv. Mužský a ženský pohled na věc je kolikrát jiný. Je otázkou, čím to je, jestli o to nemají zájem, nebo jestli prostě je to tak, že jsou na těch pozicích vždycky jen muži, jestli jsou tam nějaké skleněné stropy. Nemyslím si, že by bylo fajn mít nějaké kvóty, ale měl by vyhrát nejlepší bez ohledu na to, jestli je to muž nebo žena. Ale obecně by to chtělo víc žen v politice.** (Lenka, 31 let, VŠ, manažerka, Praha)*

Předchozí citace přitom poukazují také na to, že odpor vůči kvótám se mnohdy vyskytuje i u lidí, kteří se zároveň domnívají, že je v politice málo žen, kteří spontánně jmenují benefity, které by vyšší participace žen v politice přinesla, nebo kteří sami od sebe uvádějí řadu strukturálních bariér a znevýhodnění, na něž ženy podle jejich názoru narážejí.

2.3.1.2. Žen je v politice málo, protože...

Dalším způsobem, jakým lidé rámovali svoje hodnocení míry zastoupení žen v politice, bylo úzké navázání na bariéry (ať už individuální, institucionální nebo strukturální), které podle diskutujících ženám v participaci v politice brání. Jak ilustrují i

některé z citací uvedených výše, lidé konstatovali, že je málo žen v politice, a následně začali sami spontánně jmenovat důvody, proč tomu tak podle jejich názoru je. Mezi nejčastější důvody, které lidé takto spontánně zmiňovali v souvislosti s nízkým zastoupením žen v politice, patřily zejména nedostatek času spojený s kombinací péče o děti a rodinu a pracovního života, určité osobní charakterové rysy spojované se ženami (nedostatek kuráže, odvahy, drsnosti), dále pak role mužů a jejich neochoty pustit mezi sebe ženy, a zmiňována byla také role politických stran a jejich neochota nominovat do volitelných pozic ženy (podrobná analýza názorů na bariéry vstupu do politiky viz kapitola 2.4).

2.3.1.3. Žen by v politice mělo být více, protože...

Velká část spontánních úvah nad zastoupením žen v politice se týkala pozitiv a přínosů, které s sebou podle diskutujících přinese vyšší zastoupení žen v politice.

V diskusích bylo přitom možné identifikovat několik hlavních typů argumentů týkající se vyššího zastoupení žen v politice: argument diverzity, argument čestného přístupu, demokratický argument a argument efektivity.

Argument diverzity

Řada lidí v našich diskusích vyslovila názor, že ženy a muži mají odlišné vrozené vlastnosti, názory, postoje, priority nebo životní zkušenosti a pohledy na věc, které by se v politice měly promítnout. Tento argument byl často navázán na tvrzení týkající se obecné prospěšnosti smíšených pracovních kolektivů, které zmiňovala řada participantů/ek bez ohledu na vzdělání nebo pohlaví.

Není to jen o tom muži vs. ženy, ale politické zastoupení by mělo být pestré i z hlediska věku a zkušeností. Pokud je žena na mateřské a stará se o děti, má úplně jiný názor na věc. A třeba v komunální politice je to důležité, protože pokud tam budou jen mladí chlapi, co chodí do práce, tak třeba nebudou vznikat školky, hřiště apod. (...) Co mám zkušenost z jiných oblastí, výhodou je smíšený kolektiv, a to ve všech oblastech. Mužský a ženský pohled na věc je kolikrát jiný. (Lenka, 31 let, VŠ, manažerka, Praha)

V diskusích se relativně často objevovaly názory, že přínos diverzity zastoupení v politice souvisí zejména s odlišnými vrozenými a charakterovými vlastnostmi žen a mužů. Jak se ukázalo, řada lidí přisuzuje ženám a mužům odlišné vlastnosti a charakter, které jsou navázány na jejich tradiční role (u žen pak na roli mateřskou). Diskutující proto od žen v politice očekávali, že do politiky přinesou především empatii, porozumění, ohled na slabé a znevýhodněné skupiny lidí.

*Jak jsem říkal, už od přírody máme předurčené určité vlastnosti, **ženy jsou citlivější, pečlivější**. Pokud by do politiky ženy vnesly něco jiného, tak je to pohled z jiného úhlu. Dá podnět k tomu, že se diskuse stočí jiným směrem. A v tom je jejich přínos. (Bernard, 30 let, VŠ, pracovník kontroly kvality, region-Plzeň)*

Dovedou uvažovat o tom, aby řešení, které navrhnou, nepoškodilo další lidi. Dokážou nahlížet, aby to pro většinu bylo přínosné, což muži neumí. (Anděla, 26 let, VOŠ, odbornice v oblasti biochemie, Praha)

S představou, že typickou ženskou vlastností je empatie, souvisí i skutečnost, že ženy jsou spojovány s větším zájmem o sociální oblast a „měkké“ oblasti politiky, jako je péče, rodina, zdravotnictví apod. To potvrdilo i dotazníkové šetření, podle něhož jsou právě tyto oblasti považovány za ty, v nichž mají ženy lepší předpoklady a kompetence (Vohlídalová 2015).

[Že je málo žen v politice] Je to na škodu tomu, velká část problémů se týká sociální politiky, zdravotnictví, péče o staré, a ten mužský pohled je takový více ekonomický, ale sociální vhléd a cítění by tam ty ženy přinesly a myslím, že by to bylo vhodné. A to se týče třeba i školské problematiky. Protože ženy jsou přece jenom, nebudeme si nic namalovat, jsou to matky, přece jen ta jejich role v rodině je vyšší než nás mužů a tady by si to třeba zasloužily. (Matěj, 61 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Přece jenom ženy jsou kované v určitých tématech, které nám mužům zas tak moc neříkají a říkat nemohou. (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Ženy a muži jsou tedy v této argumentaci chápáni jako odlišní aktéři, s odlišnými vlastnostmi, zkušenostmi a postoji, které primárně vycházejí z odlišných tradičních rolí žen a mužů. Ženám jsou proto přisouzeny oblasti „měkké politiky“, je s nimi spojována empatie, ohled na potřebné a slabé, případně ostatní oblasti péče a právě v těchto oblastech je spatřováno také těžiště jejich přínosu politice. Přestože tedy tato argumentace jasně apeluje na potřebu vyššího zastoupení žen v politice a vystupuje proti genderovým nerovnostem, zároveň však zůstává velice tradiční a tyto nerovnosti podporuje v tom smyslu, že přisuzuje ženám a mužům odlišné kvality a potažmo tedy i dispozice věnovat se politice. Jak přitom ukazuje Havelková (2008) na analýze mediální diskurzu spojeného s političkami, v českém prostředí jde o jednu z hlavních rétorických strategií spojených s ženami v politice.

Argument čestného přístupu

Další argument, který se nezdá objevoval v diskusi, byl argument poctivosti a čestného přístupu žen. Podle diskutujících by ženy na rozdíl od mužů povznesly politiku na vyšší úroveň, protože od nich lidé očekávají, že budou méně náchylné ke korupci a více pevné ve svých názorech.

Ženy se nepunktují s muži, stály by si za svým, méně by se tam točily úplatky. (Marek, 32 let, VŠ, finanční ředitel, Praha)

I když těch žen v politice je málo, tak těch skandálů je ještě míň. Takže já bych z toho vyvodil, že jsou čestnější. (Jaromír, 62 let, SŠ, v důchodu, Praha)

Tyto názory přitom odrážely představy lidí o odlišných pohnutkách, které vedou ženy a muže ke vstupu do politiky. Lidé předpokládají, že budou ženy čestnější než muži, protože jsou motivovány čistými úmysly, chtějí prosadit dobrou věc a nejde jim jen o moc, kariéru nebo vlastní ješitnost. Tato vysoká očekávání vůči ženám však mohou být paradoxně i úskalím. Mohou totiž vést k o to většímu zklamání v případě, že politicky těmto očekáváním nedostojí.

Muži tam jsou hlavně kvůli kariéře a tu ženu převálcují. Dlouho to nevydrží. (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Ženy mají jiný přístup k problematikám, které se týkají života jako takového. Ženy jdou do politiky s tím, že mají pocit určitého poslání, opravdu měnit věci k lepšímu, u mužů je to často nějaký machismus, ješitnost nebo něco takového. (Alena, 32 let, SŠ, administrativní pracovnice, Praha)

*Sociální inteligenci má vždy žena, **už proto, že je předurčena, aby rodila děti.** Mají lepší vhled do života a potřeb rodin oproti těm vlkům, který se tam utkají. **Není tam taková pravděpodobnost, že to ta žena zneužije.** (Jindřich, 52 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

Zdánlivě nesouvisející aspekty biologického mateřství („je předurčena, aby rodila děti“) jsou v poslední citace chápány jako určitá záruka čestného chování v opozici k dravým mužům – „vlkům“, kteří jdou „přes mrtvoly“. Jak se tedy ukazuje, aspekty jako je čestnost a férovost motivů pro vstup do politiky, jsou do velké míry spojovány s tradiční ženskou rolí, s mateřstvím a péčí o druhé.

Demokratický argument

Demokratický argument se týkal spravedlivé míry participace odlišných skupin na moci. Zdůrazňoval nikoliv rovinu odlišných kompetencí, které by byly spojovány s biologickou rolí muže a ženy, ale akcentoval rovinu stejných práv na politickou participaci. Podle tohoto názoru, se kterým jsme se setkaly u několika vysokoškolaček a vysokoškoláků z Prahy, je zastoupení žen v politice otázkou demokratické reprezentace různých skupin obyvatel v politice. Na rozdíl od argumentu diverzity přitom nebyla akcentována rovina vrozených vlastností, ale důraz byl kladen spíše na odlišnou životní zkušenost jako takovou.

Politika by neměla být jednobarevná. Ženy by tam měly být. (Jindřich, 52 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Vysokoškolačka Linda pak kritizovala samotný předpoklad, že aby bylo možné požadovat vyšší zastoupení žen v politice, je třeba poukázat na benefity, které to s sebou přinese. Je však třeba dodat, že tento názor byl v diskusích spíše ojedinělý.

Mně vadí ten předpoklad, že tam ženy musí něco přinést, že nestačí říct, že mají přece úplně stejné právo na to tam být, jako ti muži, takže mají i úplně stejné právo jako ti muži to říct. Ten přístup, že musíme najít, co tam ty ženy můžou přinést nového, jako např. empatii, je podle mne vadný už od začátku. Zabýváme se tím, jestli mají vlastnosti na to, aby v politice něco udělaly a podobně. (...) Demokratická politika je charakterizovaná tím, že by měly být reprezentované všechny zájmy občanů, a pokud jsou občané reprezentováni jen muži, pak ty výstupy nemohou odpovídat realitě. (Linda, 26 let, VŠ, studentka, Praha)

Tento argument je pak podpořen tvrzeními, která poukazují na to, že existuje dost schopných a kvalifikovaných žen, aby se politiky účastnily, a proto je spravedlivé, aby se to také odrazilo v jejich zastoupení v politice.

Schopných žen je dostatek, už dnes dokončuje VŠ více žen než mužů, takže doufám, že to brzy projde i do té politiky. Myslím si, že je to jiném způsobu myšlení, o tom rozbít to, jak žijeme politiku. (Lýdie, 22 let, VŠ, studentka, Praha)

Vyšší zastoupení žen v politice je tak z hlediska tohoto argumentu chápáno primárně jako otázka spravedlivé reprezentace lidí s odlišnou životní zkušeností, bez ohledu na jejich konkrétní přínosy. Rovina biologicky daných rozdílů nebo vrozených vlastností je přitom spíše potlačena.

Argument efektivity

Posledním hlavním argumentem pro vyšší zastoupení žen v politice, který se v diskusích pravidelně objevoval, byl argument efektivity. Ten byl spojený s představou, že ženy a muži mají odlišné způsoby řešení problémů, přičemž ženám byla přiznávána tendence řešit problémy jednoduše, rychle a efektivně. Objevovaly se názory, že ženy jsou více než muži ochotné ke kompromisům a dohodě, což je v politice vlastnost velice důležitá pro efektivní fungování. I v tomto případě pak byla rychlost a efektivita práce žen spojována s mnohočetnými rolemi, které obvykle naplňují, a s hospodárným zacházením s časem.

Kdyby bylo víc žen v politice, práce by postupovala rychleji. Ty chlapi tam seděj, aby tam seděli, Dělalí zákony, aby se o nich mohlo debatovat. Jako v hospodě si sednou, dají si pivo a debatují. (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha,)

Žen tam dost není a mrzí mě to, protože si uvědomuju, že žena dává věcem větší šarm a je schopna dojít samozřejmě ke konsenzu. (Manuel, 62 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Můžeme tedy shrnout, že argumentace spojená s přínosem žen pro politiku je často úzce svázána se stereotypními názory na ženské a mužské vlastnosti a zájmy, které jsou spojovány s jejich odlišnými životními rolemi. Ženy jsou vnímány především jako matky, od čehož jsou odvozovány jejich další kompetence, schopnosti i charakterové vlastnosti a s tím související očekávané přínosy politice, které se ve většině případů pohybují v intencích jejich tradiční role.

2.3.1.4. Není třeba, aby bylo žen v politice více/ženy do politiky nepatří

Kromě vstřícných postojů k vyššímu zastoupení žen v politice, které mezi participanty a participantkami jednoznačně převažovaly, se mezi diskutujícími objevily také odmítavé postoje, jež vůči ženám natolik vstřícné nebyly. Radí se sem výroky a argumenty, které buď zpochybňovaly kompetence žen pro aktivní participaci v politice, nebo sem patří takové postoje, které se vymezovaly vůči většinovému názoru, že je žen v politice nedostatek. S těmito názory bylo možné se setkat nejčastěji u mužů a žen s nižším vzděláním, a zejména pak u středoškoláků a středoškolaček z regionu.

Ženy do politiky nepatří

Otevřený sexismus upírající ženám kompetence aktivně se angažovat v politice patřil v diskusích jednoznačně k menšinovým názorům a týkal se téměř výlučně lidí s nižším vzděláním. Setkaly jsme se s ním nicméně jak u mužů, tak poněkud překvapivě i u žen (konkrétně u těch z regionu). Tyto názory byly přitom velice silně spojeny se stereotypními postoji k ženám, mužům a jejich schopnostech, vlastnostem a rolím.

Jedním s argumentů, s nímž byl spojován názor, že ženy do politiky nepatří, bylo, že je to **kvůli jejich charakterovým vlastnostem**.

*Těch žen je v politice málo, ale ani se pro to nehodí. Mají se angažovat ve školství, ve zdravotnictví, mají **charakterové vlastnosti**, které nejsou vhodné pro politiku. (Bořek, 62 let, VŠ, technolog, region-Plzeň)*

Jedna žena z regionu vyslovila názor, že žena nemá vhodné předpoklady pro výkon politiky, neboť podle ní vnáší do své práce (a tedy i politiky) emoce, nedokáže se odpoutat od problémů, které řeší doma, oproti tomu muž je podle ní autoritativnější a má větší odstup od svých každodenních problémů.

Chlapi jsou ješitný a ženský jsou mstivý a jdou přes mrtvoly. Já bych skoro byla pro, aby ty ženský v politice ani nebyly. Mně ty ženský přijdou, že si hrajou na chlapy. Když se podíváte na ženy, co byly v politice, Buzková,

Parkanová, Peake, nemůžu říct, že by mě nějak oslovily. (...) Ženy tahají do práce všechny svoje emoce. Chlapi to umějí odšťihnout. (...) V politice je špína, a ty ženský na to ani nemají psychicky. Ženský jsou emotivní. (Saša, 47 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Sašin přístup se opírá o generalizaci vlastností a schopností žen a mužů, o přesvědčení o jejich jinakosti, kdy muž a „jeho“ vlastnosti a schopnosti jsou vnímané jako ty „žádoucí“, což reprezentuje jednak androcentrický pohled na sociální svět, jednak jsou v tomto přístupu přítomny znaky procesu genderové stereotypizace (Renzetti, Curran, 2005).

Kromě charakterových vlastností byla v těchto spontánních úvodních argumentech navázaných na zastoupení žen v politice vyzdvižována také **nekompatibilita rolí mateřské a politické**. Jak podrobněji ukážeme v analýze věnované bariérám pro vstup žen do politiky, v rozhovorech velice silně zazníval názor, že je žena nucena volit buď politickou kariéru, nebo rodinu. Dítě a mateřství jsou zároveň považovány za automatickou a univerzální centrální životní prioritu všech žen. Zejména u skupiny středoškolaček v regionu byla péče o děti zdůrazňována jako imperativ a hlavní naplnění životní role ženy. U žen, které působí v politice a které jsou bezdětné, byla touto skupinou zpochybňována jejich feminita. Ženy, které děti měly a zároveň se angažovaly v politice, byli těmito participantkami někdy odsouzeny jako špatné matky.

Ženy nemůžou být v politice, protože chlap má víc času než ženská. Všechno ale končí tím, že má děti. Ženská má mít v první řadě děti a postarat se o ně. Nikdo mi nemůže říct, že když bude mít 2 nebo 3 děti, že tu politiku může dělat dobře. Nebude. Bude špatná máma a dobrá politička. Dobrá politička může být tak maximálně kolem 30 nebo nemít děti. Jako Lenka Bradáčová. Ta podle mě děti nikdy mít nebude. Ten jejich úděl je jiný. (Sára, 41 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

*Ženy, co jsou v politice a mají děti, tak děti vychovávají prarodiče, protože jsou v důchodu a ona je tak vytížená v politice, takže s dětmi být nemůže. Prarodiče je ale vychovávají jinak. **Zodpovědnost, kterou bychom měly mít vůči svým dětem necháme na prarodičích a my si děláme tu svojí kariéru.** Já bych řekla, že je to špatně. Abychom kvůli politice dala stranou svou rodinu.* (Saša, 47 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Pokud se ženami v politice v souvislosti s těmito odmítavými argumentacemi počítá, bývá jim přisuzována oblast týkající se sociálních a rodinných politik a péče obecně.

Když už ty ženy v té politice jsou, tak ať jsou v těch rezortech, kde třeba rozhoduje o tom, jestli má zůstat Klokánek. Mají takový to cítění, který chlap nemá. Ale ať nerozhodují o strategických věcech, protože na to ty ženský nemají. Právě proto tam je ten chlap, aby nás ochránil, aby nás obránil. (Sára, 41 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

Ženy ve vládě by se měly věnovat sociálním tématům. (s posměchem) Podívejte se na Parkanovou, jako ministryni obrany, nebo Peake, ministryni vnitra. Víím, že jinde to funguje, ale tady to moc nešlo. (Marcel, 54 let, SŠ, pracovník administrativy, Praha)

Zastoupení žen v politice je dostatečné

Kromě výše uvedených vysoce konzervativních názorů, podle nichž ženy do politiky nepatří, jsme se v diskusích setkaly také s názorem, že je **současné zastoupení žen v politice dostatečné**. Tento postoj byl spojen s indiferentním přístupem k problematice postavení žen v politice. Byl většinou navázán na argumentaci, že ženy mají stejné možnosti jako muži uplatnit se v politice, a proto nemá smysl uvažovat o tom, zda je žen v politice málo nebo ne. Podle této perspektivy jich je tolik, kolik jich tam chtělo a mělo být. Možnost uplatnit se v politice je tak redukována čistě na otázku individuálního úsilí, vůle a osobního rozhodnutí, zatímco existence bariér, které by ženám bránily se v politice prosadit, je popírána.

Je jich tam tolik, kolik jich tam chtělo být, a kolika to bylo umožněno. (Bedřich, 30 let, VŠ, ekonom, region-Plzeň)

To (diskriminace žen) už neexistuje. Machismus, to bylo tak před 20 lety. (Jarmil, 28 let, SŠ, pracovník handlingu, Praha)

*Máme starostku, poměr lidí v zastupitelstvu je 50 na 50. Účast žen v politice by neměla být o tom, že je to žena, ale o schopnostech. Primární je, jak je schopný politik. Můj postoj k tomu je pozitivní, nemám problém, když je politikem žena. **Je jich tam tolik, kolik se jich tam dostalo, že se tam dostat dokázaly, kolik jich bylo schopných se tam dostat.** Myslím, že nejsou dobře nějaký kvóty. (Bernard, 30 let, VŠ, pracovník kontroly kvality, region-Plzeň)*

V souvislosti s tímto názorem se objevovaly také **skeptické názory vůči případnému přínosu žen politice**. Někteří participant/ky se domnívali, že více žen v politice by patrně nic nezměnilo, a proto je podle nich otázka nízkého zastoupení žen v politice bezpředmětná a nemá smysl se jí zabývat.

Nevím, jestli by to bylo v něčem jiné, kdyby tam bylo třeba 70 % žen a 30% chlapů, jestli by to byla jiná situace. Asi ne. (Sandra, 48 let, SŠ, v domácnosti, region-Sokolov)

V případech argumentací týkajících se dostatečného zastoupení žen v politice byla přítomna **vysoká míra vnitřní rozporuplnosti argumentace**, kterou názorně ilustruje následující citace. Leoš uvádí, že úspěch v politice závisí na schopnostech, vzápětí však dodává podmínku, že žena buď musí být bezdětná, nebo že si musí zařídit někoho, kdo se postará o děti a domácnost. Tyto aspekty jsou vedle sebe stavěny, aniž by byla jejich kontradikce jakkoliv reflektována.

Je to o schopnostech! Prosím, posuzujme celou společnost podle schopností, ne jestli je to muž nebo žena. Když do toho chce jít, obětuje z velké části rodinu, nebo má manžela, který se za ní postará o běžný chod domácnosti, ať tam jde a ukáže, co umí. (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Rétorika rovných šancí a individuálního úsilí ve výpovědích tedy ospravedlňuje a zdůvodňuje nízké zastoupení žen v politice, které je v této logice chápáno jako spravedlivé a správné.

Nutno však dodat, že názor, že v politice nejde o pohlaví, ale o kvalitu kandidátů, byl velice rozšířený i u těch, kteří zároveň uváděli, že se domnívají, že je žen v politice málo a že by jich tam podle nich mělo být více. O rovném přístupu žen a mužů do politiky byli přitom přesvědčeni zejména muži, častěji pak ti se středoškolským vzděláním, z žen to pak byly zejména středoškolačky a dále zejména lidé z regionu.

Je mi úplně jedno, jestli to jsou muži nebo ženy, nic proti ženám samozřejmě nemám, jde hlavně o ty ideje a myšlenky. (Jarmil, 28 let, SŠ, pracovník handlingu, Praha)

Vždycky jsou muži a ženy na stejný startovací pozici a je to o tom, že rozhodnou voliči podle toho, jak je schopná. Vždycky se budou ptát, co dokázala, v čem je dobrá. Pokud by ženy byly schopné vyzdvihnout svůj potenciál, pro voliče by to mohlo hrát roli. (Bohumil, 44 let, VŠ, specialista, region-Plzeň)

Pokud to bereme čistě demograficky, tak jich tam je málo, protože by jich tam mělo být tolik, kolik jich je v populaci. Druhá pravda je, že jich tam je tolik, kolik jich tam chtělo být a kolik se jich tam dostalo. Určitě tu není nějaká klika, která by říkala, že je to mužský obor – to už myslím neexistuje. Je nejdůležitější, co člověk prezentuje, než jaký má pohlaví. Ale žen je tam tolik, kolik by jich tam mělo být. (Boleslav, 46 let, VOŠ, laborant, region-Plzeň)

Jak se tedy ukazuje, v tomto typu argumentace není nízké zastoupení žen v politice spojováno s otázkou diskriminace či bariér. Současný stav tudíž reflektuje potenciál žen a jejich vůli aktivně participovat v politice, z čehož vyplývá, že vyšší zastoupení žen není nutné ani žádoucí.

2.3.2. Ženské politické osobnosti

Jednou z oblastí, na niž jsme se v diskusích zaměřily, byly také výrazné ženské politické osobnosti, které si lidé vybavují.

Bezkonkurenčně nejčastěji zmiňovanou političkou, která byla participanty/kami uváděna téměř v každé diskusní skupině, byla Petra Buzková, tedy politička, která se politice aktivně nevěnuje již téměř 10 let. Jak se však ukazuje, stále je vnímána jako jedna z nejvýraznějších ženských osobností české politiky. Dále byla často zmiňována také Miroslava Němcová, Angela Merkelová, Margaret Thatcherová. Méně často pak byla uváděna také Vlasta Parkanová, Věra Jourová, Adriana Krnáčová, Táňa Fišerová, Hana Marvanová, Eliška Wagnerová. Vnímání toho, kdo je politička, je však v očích veřejnosti mnohem širší. Jako „významné ženy v politice“ označovali lidé také ty, které působí ve funkcích vysokých státních úřednic, jako Dana Drábová nebo Lenka Bradáčová - tedy ženy, které nevystupují z pozice političek (ve smyslu členek politických stran). Tyto ženy byly přitom, až na Vlastu Parkanovou, jejíž vnímání bylo spíše ambivalentní, zmiňovány vesměs v pozitivním světle. Byl vyzdvihován jejich úspěch a odvaha obstát v mužském světě a mužské konkurenci (např. Merkelová, Drábová, Buzková), kontinuita jejich práce (dlouhodobé působení a stálost v názorech a postojích) a schopnost důstojně zastávat danou politickou roli (Němcová), odvaha a čestnost (Lenka Bradáčová), cit pro sociální otázky (Táňa Fišerová).

Několik málo účastníků/ek nicméně nebylo schopno jmenovat žádnou českou političku, která by v nich zanechala pozitivní dojem. Šlo pochopitelně zejména o ty účastníky/ky, kteří zastávali vůči ženám a jejich schopnostem uplatnit se v politice velmi negativní postoje.

V Čechách jsme zatím neměli političku, která by měla něco v hlavě a která by s tím státem něco zvládla udělat. V zahraničí ty ženy byly jako Thatcherová... (Jaroslav, 54 let, SŠ, kvalifikovaný dělník, Praha)

Mně se nevybaví jediná politička, která by působila pozitivně. (Sára, 41 let, SŠ, OSVČ, region – Sokolov)

Jak se přitom ukázalo, lidé jsou poměrně citliví na negativní příklady žen v politice. Když byli vyzváni, aby jmenovali nějakou výraznou političku posledních let, velmi často byli zmiňovali právě negativní příklady političek. Mezi nimi byly zejména političky strany Věci veřejné (negativně byla hodnocena jejich kompetence a v neposlední řadě také forma, jakou se prezentovaly v podobě „sexy kalendáře“) a dále také Jana Bobošíková, která bývá často uváděna jako „odstrašující příklad“. Mezi negativně vnímanými političkami pak lidé zmiňovali také Janu Nagyvovou, a to i přesto, že se politice oficiálně nevěnovala a zastávala pouze pozici státní úřednice, byť měla ve své době jistě nemalý společenský vliv.

Někteří účastníci reflektovali, že několik málo negativních příkladů žen v politice může mít zásadní dopady na vnímání žen a jejich kompetencí pro participaci v politice. Veřejnost tak může být mnohem citlivější na pochybení ze strany žen. Boleslav hovořil o určité formě tokenismu (Kanter 1977), kdy na jedince, kteří jsou v daném prostředí v minoritě, je upírána zvýšená pozornost a jeho vlastnosti a charakteristiky jsou považovány za vlastnosti a charakteristiky celé minoritní skupiny. Jedna chybující žena tak v situaci, kdy je žen v politice málo, může vyvolat dojem, že jsou tyto vlastnosti společné celé skupině žen.

Tím, jak těch žen je v politice málo, tak ještě horší pro ně je, když jsou tady špatný příklady. Když se dostaneme do situace, kdy vidíme biomasu a podobný excesy, nebo Bobošíkovou, a spousta chlapů řekne, to snad ne, aby se tam nedostala další. Veškerá snaha jde pryč. (Boleslav, 46 let, VOŠ, laborant, region-Plzeň)

Jeho názor přitom potvrzuje i následující citace, kdy se z údajné nekompetentnosti dvou případů žen usuzuje na nekompetentnost žen jako skupiny.

Ženy ve vládě by se měly věnovat sociálním tématům. (s posměchem) Podívejte se na Parkanovou jako ministryni obrany, nebo Peake, ministryni vnitra, jak to dopadlo... (Marcel, 54 let, SŠ, administrativní pracovník, Praha)

2.3.3. Reflexe médií

S tím, jak je nahlíženo na ženy a muže v politice, přitom souvisí i role médií a způsob jejich prezentace političek, která byla také jedním z témat, kterým jsme se v diskusích krátce věnovaly. Většina lidí se přitom domnívala, že média zacházejí stejně s muži a ženami. Pokud lidé nekorektní zacházení se ženami reflektovali, většinou je vztahovali na bulvární média.

Nejvíce kritickou skupinou vůči zacházení médií se ženami v politice byla přitom skupina vysokoškolaček z Prahy. Právě zde nejčastěji zaznívaly názory, že jsou média k ženám více kritická a že jsou ženy z principu mediálně více zranitelné než muži.

Nikdy jsem neviděla karikatury mužů, jako se tomu děje u žen. Nikdy jsem neviděla politika s bičem, jako Nečasová. Bulvár nebo Reflex tu kauzu častěji uchopovaly se sexistickým podtextem. Sexismus vůči političkám je mnohem snadnější. Je mnohem snadnější si z ní dělat legraci nebo ji diskreditovat než muže. (Linda, 26 let, VŠ, psychologka, Praha)

K ženským média přistupují mnohem více urážlivě a ten šovinismus mužských existuje. K chlapům si to nedovolí, kdežto ona je blbá blondýna a hotovo. (Alice, 35 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Ludmila pak reflektovala i mnohem méně explicitní nerovnosti ve vystupování médií vůči ženám, spočívající v podřívání jejich odborné kompetence, nebo v liknavosti a tolerance vůči prohřeškům politiků spočívajících v proviněních sexistického rázu.

Když jmenovaly novou ministryni školství, jen tak mimochodem si den před tím pozvali do studia nějakého chlápka, který jí radil, co má dělat. Kauza obtěžování [stížnosti na sexuální obtěžování podřízených v případě odvolaného

bývalého ministra Chládky, pozn. aut.] se pořádně nevyšetřila. (...)V normální zemi by byl takový člověk úplně vyřízený. (Ludmila, 43 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Některé ženy reflektovaly, že političky nejsou v médiích dostatečně vidět, což Matěj vysvětloval tím, že tento stav odráží skutečné zastoupení žen v politice.

Není co řešit, pokud jich je 20 %, tak mají pětinový prostor, který je marginální. Velkých rozhovorů s ženami v médiích je velmi málo, protože se tam pořád profilují ti předsedové nebo místopředsedové politických stran. Když jich je málo, nedá se nic dělat. Uvidíme, teď máme ministryni Valachovou a nepochybně ji budou zvat do diskuse, když se bude něco týkat školství. Je logické, že tam jsou hlavně muži. (Matěj, 61 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Můžeme však shrnout, že obecně mezi lidmi převažoval názor, že média, především pak ta seriózní, zacházejí s muži a ženami rovným způsobem. Zejména vysokoškolačky z Prahy však poukazyvaly také na jevy, jakými je malá reprezentace žen v médiích, sexismus nebo menší tolerance k prohřeškům žen ve srovnání s muži.

2.3.4. Shrnutí

Analýza ukázala, že diskutující hodnotili zastoupení žen v české politice povětšinou jako nedostatečné. Striktně však odlišovali jednotlivé úrovně politiky. Zatímco komunální politika je vnímána jako prostředí, kde je žen dostatek a kde se ženám daří uspět, vysoká politika je líčena jako prostředí, které je k ženám zdaleka tolik vstřícné není. Pokud se tedy lidé vyjadřovali k nedostatečnému zastoupení žen v politice, mluvili téměř výhradně o vyšších patrech politiky.

Pokud se lidé vyjadřovali k otázce početního zastoupení žen v české politice, bylo možné identifikovat čtyři hlavní typy argumentace, které v diskusích používali. Prvním typem byla argumentace: *Žen je v politice málo, ale kvóty jsou nesmysl.* Jak se totiž ukázalo, otázka početního zastoupení žen v politice bývá často automaticky spojována s kvótami, přičemž řada lidí cítila potřebu se vůči kvótám vymezit hned na začátku diskuse, aniž by byli na svůj názor tázáni moderátorkou. Tato argumentace se objevovala jak ve skupinách mužů, tak i žen, i když u mužů to bylo o něco častěji.

Argumentace: *Žen je v politice málo, protože jim v tom brání určité překážky a bariéry,* vázala nízké zastoupení žen v politice s institucionálními, individuálními i strukturálními bariérami, na něž ženy podle diskutujících narážejí. Tomuto tématu se podrobně věnujeme v samostatné kapitole 2.4, nicméně v těchto prvotních spontánních reakcích diskutujících byly vyzdvihovány důvody související s rolí ženy jako matky a také s charakterovými rysy tradičně spojovanými se ženami.

Poměrně často byly zmiňovány také vnější bariéry, jako neochota mužů pustit mezi sebe ženy nebo neochota politických stran podporovat schopné ženy.

Třetí typ argumentační linie: *Žen by mělo být v politice více, protože...*, se zaměřoval na hledání pozitiv, která s sebou působení žen v politice přinese. V diskusích přitom bylo možné identifikovat několik hlavních aspektů, které si lidé s působením žen v politice spojují. Opakovaně byly v diskusích uváděny: argument diverzity, argument čestného přístupu žen, demokratický argument a argument efektivity. Argumentace spojená s přínosem žen politice je přitom mnohdy úzce spojena se stereotypními názory na ženské a mužské vlastnosti a zájmy, které vycházejí z odlišných životních rolí. Ženy jsou vnímány především jako matky a pečovatelky, od čehož jsou odvozovány jejich další kompetence, schopnosti i charakterové vlastnosti?. To se projevuje např. i v tradičním spojování žen s kompetencemi v oblasti politik, které se vážou k péči, rodině, dětem a souvisejícím tématům.

Kromě většinových postojů, které by uvítaly vyšší zastoupení žen v politice, se v diskusích objevily také názory, které vůči ženám natolik vstřícné nebyly. Jedna skupina názorů, která patřila k nejvíce konzervativním, zpochybňovala samotné kompetence žen participovat v politice, a to zejména na základě předpokládaných vlastností stereotypně spojovaných se ženami, a také na základě představy o zásadní nekompatibilitě mezi rolí matky a rolí političky. S tímto typem argumentaci jsme se mohly setkat zejména u mužů se středoškolským vzděláním a také u středoškolaček z regionu. Tyto názory však mezi diskutujícími patřily jednoznačně k menšině. Kromě nich se pak objevovaly také o něco méně konzervativní názory, podle nichž je zastoupení žen v politice dostatečné, protože je v politice zastoupen dostatečný podíl žen. V tomto případě byla otázka zastoupení žen v politice redukována většinou čistě na individuální úsilí, vůli a rozhodnutí, zatímco existence bariér, které by ženám mohly bránit se v politice angažovat, byla popírána. S těmito názory jsme se opět setkávaly zejména u mužů, častěji pak u těch se středoškolským vzděláním, zatímco ženy (s výjimkou středoškolaček z regionu) většinou mnohem více reflektovaly strukturální faktory a bariéry, zvláště pak pokud se jednalo o vysokoškolačky.

Pokud jde o významné české političky, které si lidé vybavují, nejčastěji zmiňovali Petru Buzkovou. Kromě ní byla relativně často uváděná také Miroslava Němcová. Zmiňovány byly také ženy, které nejsou političkami, ale působí v pozicích vysokých státních úřednic, jako je Dana Drábová nebo Lenka Bradáčová. Schopnost prosadit se v mužském prostředí byla většinou diskutujícími pozitivně hodnocena, a to i těmi, kteří se klonili k více konzervativním názorům. Jak se však ukázalo, veřejnost si velice silně všímá také neúspěšných političek – téměř v každé diskusní skupině byly v souvislosti s ženami v politice zmiňovány političky strany Věci veřejné nebo Jana Bobošíková, které byly nahlíženy velmi negativně. Někteří diskutující pak poukazovali na to, že tyto negativní příklady mají zásadní dopady na negativní vnímání žen v politice.

Co se týče názorů lidí na zacházení médií, mezi lidmi převažoval názor, že seriózní média zacházejí s politiky a političkami rovným způsobem. Zejména vysokošolačky z Prahy však reflektovaly také jevy, jako malá reprezentace žen v médiích, sexismus nebo menší tolerance k prohřeškům žen ve srovnání s muži.

2.4. NÁZORY NA PŘEKÁŽKY A BARIÉRY PRO VSTUP ŽEN DO POLITIKY

V rámci realizovaných skupinových diskusí byla věnována pozornost problematice překážek a bariér, kterým ženy čelí při vstupu do politického života, stejně jako percepce faktorů (vlivů, opatření apod.), které naopak jejich vstup do této oblasti podporují, působí „stimulačně“. Zajímalo nás, jak diskutující ženy a muži s různou úrovní vzdělání a z různých lokalit (tj. z Prahy a regionu) tuto problematiku reflektují a zda pohlaví, vzdělání, stejně jako charakter lokality nějak ovlivňují postoje a názory diskutujících na předestřené otázky. Hlavním cílem analýzy v tomto oddíle je rozkrýt, jak dotázané osoby vnímají problematiku rovnosti šancí a příležitostí versus znevýhodnění a diskriminace žen v politice.

Problematika překážek a bariér pro vstup žen do politiky byla sledována prostřednictvím dotazů mapujících postoje dotázaných osob k problematice rovných šancí žen v přístupu do politiky, dále názorů na jejich případné ne/zvýhodnění v této oblasti, stejně jako zájmu o politické dění nebo jejich ambicí a aspirací v této oblasti apod.

V odpovědích diskutujících je možné vysledovat tři hlavní reflektované typy bariér, a sice *kulturní* (zahrnující zejména problematiku genderových rolí, resp. mateřství a dále roli tradice), *institucionální* odkazující k fungování politiky a její kultuře, stejně jako ke konkrétnímu fungování politických stran v naší společnosti, a rovinu *individuální* týkající se zájmu, ambicí či aspirací žen působit v politice. Třebaže kulturní rovina se nepochybně promítá do nastavení a fungování sociálních institucí a ovlivňuje postoje a jednání jednotlivců, stejně jako je zpětně jedinci i institucemi ovlivňována, pro potřeby analýzy jsme tyto tři roviny od sebe analyticky odlišily.

2.4.1. Rovina kulturní

Tato rovina se (nejen v naší analýze) váže k pojetí genderu, resp. k vnímání maskulinit a feminit, k pojetí ženy a muže v rámci naší kultury, jejich genderových rolí apod..

Mateřství a fungování rodiny jako bariéra

Nejčastěji zmiňovaná překážka účasti žen v politice se týkala *nedostatku času* ve vztahu k mateřství, kdy žena je chápána jako primární pečovatelka a vychovatelka dětí.

*Je to **otázka času** a úlohy v rodině. Klasický muž přijde z práce, čte si noviny a tak zvaně kouká na novinové zprávy. To si žena nemůže z časových důvodů absolutně dovolit. Nemá čas se zajímat o tyto věci, nemá čas číst noviny, protože má děti a domácnost. (Max, 55 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)*

Sabina ze Sokolova (48 let, SŠ, OSVČ) vykreslila ve své výpovědi svět žen a mužů jako „nespojité“ s odlišnými rolemi a povinnostmi, kdy muže chápe jako zploditele dítěte, živitele rodiny, podílejícího se částečně na výchově dětí, který má ale mnohem více času pro sebe než žena, může se věnovat své kariéře, což žena díky roli matky v určité fázi svého života nemůže. Percepce tohoto typu vychází jednak z životní zkušenosti žen samotných, jednak z percepce fungování rodin v jejich blízkém okolí. Ve výpovědi této ženy se vlastně jedná o zachycení dominantního modelu fungování rodiny v naší společnosti, který je stále ještě dost genderově specifický s nevyváženou participací obou rodičů na chodu rodiny a domácnosti (Bierzová 2006, Vohlídalová 2007).

Nicméně některé diskutující vysokoškolačky z Prahy, stejně jako jeden muž z regionu, se staví kriticky k názoru, že hlavní bariérou účasti žen v politice je nedostatek času v důsledku jejich mateřství. Argumentují tím, že řada žen, zejména v komunální politice, ač má malé děti, tak v ní nejen participuje, ale zastává tam i vysoké pozice (např. starostky).

*Několikrát omílaný **argument, že ženy, které mají malé děti, nemají na politiku čas, neobstojí. Já znám z komunální politiky ženy, které jsou na mateřské, mají dvě malé děti, dokážou žít aktivní život, rozjedou projekt komunitní zahrady, který naopak podporuje to, jak žít pohodlněji i s těmi malými dětmi. Je to o tom, najít nějakou odvahu, zkusit to jinak, než jsme zvyklí. (Linda, 26 let, VŠ, studentka, Praha)***

Také jeden mladý muž z regionu, Bedřich (30 let, VŠ, zaměstnaný, region – Plzeň), se ohradil proti generalizaci typu: „Žena nemůže chodit na schůze, protože má malé děti.“ Politiku chápe jako každé jiné povolání, tudíž je podle něj může bez problémů vykonávat i žena s (malými) dětmi. U mužů a žen z regionu se však v této souvislosti častěji objevuje přesvědčení, že žena může být v politice sice činná, ale za „cenu“ svého mateřství, tedy je-li bezdětná.

Je to na té konkrétní ženě, jak se rozhodne. Je možné, že obětuje svoje mateřství kariéře, nebude mít a vychovávat děti. (Boleslav, 46 let, VOŠ, region–Plzeň)

Možnost být v politice je pak ženám nejčastěji vyhrazena pro období, kdy jsou (ještě) bezdětné, nebo pro období, kdy mají odrostlé děti.

Ženy bych rozdělila na dvě skupiny, a sice na ženy, které založily rodinu a mají děti, jsou zaměstnané. Ty mají jinou startovací čáru pro to jít do politiky než ženy, které mají větší děti a už se o ně nemusejí starat, (...) nebo ženy, které

děti nikdy neměly. (...) Ale obě skupiny musí být ženy schopné. Ta druhá skupina má ten start ale jednodušší. (Libuše, 66 let, VŠ, důchodkyně, Praha)

*Když žena bude dělat politiku a bude jí chtít dělat dobře, tak ji může začít dělat, **až bude mít velké děti, až na to bude mít čas.** Politika zabere strašně moc času. Plzeň (Bohdan, 59 let, SŠ, zaměstnaný, region–Plzeň)*

*Pokud je vám 20 let, tak obvykle chcete mít rodinu, dítě, až obstaráte toto a **máte volný čas, tak vás může napadnout, že se můžete věnovat politice.** Ale musíte být vnitřně **přesvědčená, že na to ten čas už máte.** Když se dáte na politiku a dítě dostane 39, tak si myslím, že ta žena nebude v klidu, když dítě leží doma s horečkou a (ona) neví, co se s ním děje. (Anežka, 50 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

Názor, podle něhož žena politiku sice dělat může, ale nemůže se ale současně věnovat dostatečně rodině i politice, odkazuje k chápání těchto sfér jako neslučitelných v životě matky.

*Bud' je to jedno, nebo je to druhý. **Ale obě věci dohromady (tj. politika a rodina) pro tu ženu nejdou skloubit.** (Saša, 47 let, vyučená, OSVČ, region–Sokolov)*

Vnímání mateřství jako bariéry pro výkon politiky vypovídá nejen o tom, jak diskutující vyhodnocují status quo v oblasti péče o (malé) děti v rodině, ale vypovídá někdy také o jejich silně normativním přístupu k rodičovství, resp. mateřské roli, kdy rodičovství je chápáno jako automatická, daná a primární povinnost a zodpovědnost ženy nikoli muže.

Vysokoškolačky z Prahy pak kriticky reflektovaly to, že na ženy a muže v případě rodičovství nejsou kladeny stejné nároky. Vnímají, že zatímco žena je svým okolím nezřídka odsuzována za to, že nevykonává rodičovskou roli podle očekávané normy, kdy dítě má mít v jejím životě prioritu, v případě otce bývají nároky na něj jiné. Otec má v této optice „větší právo“ na seberealizaci mimo rodinu, tudíž se na něj analogicky nevztahuje dehonestující označení pro rodiče, který nestaví rodinu na první místo ve svém životě, tedy konkrétně nálepka „krkavčí“ otec (coby analogie k pojmu „krkavčí matka“).

*Když je žena v politice, tak je krkavčí matka. **Ale nikdo neřekne, to je krkavčí otec,** když je muž v politice, vysedává na schůzích, jezdí po světě a nestará se o rodinu. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

V téže diskusní skupině bylo nejčastěji poukázáno na to, že mateřství funguje v životě ženy jako znevýhodňující činitel, což se podle jedné diskutující promítá do nižšího sebevědomí ženy.

Chlapovi se nikdy nestane, že ho vyhodí, protože má dítě. X ženám se stalo, že po mateřské neměly kam nastoupit. A to jim strašně snižuje sebevědomí (...). Nemají peníze, necítí se uplatněné, cítí se diskriminované už jen tím, že mají dítě! (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Jiná diskutující se nicméně domnívá, že problémem není ani tak v nižším sebevědomí žen, jako ve snížení možností, které ženy díky mateřství mají. Poukazuje na to, že mateřství, resp. ženství funguje jako znevýhodňující činitel také v politice.

Vždycky bylo snadné zdiskreditovat političky za jejich ženství (pozn. za to, že jsou ženami). (Leona, 42 let, VŠ, dlouhodobá pracovní neschopnost, Praha)

Bariéra mateřství byla častěji artikulována lidmi s nižším než vyšším vzděláním, spíše muži než ženami, lidmi z regionu než z Prahy.

Účast žen v politice byla někdy podmiňována podporou manžela či partnera, nebo prarodičů, kteří by participovali na péči o dítě či děti, nebo i na chodu domácnosti. Případně byla zmiňována (byť okrajově) schopnost ženy nalézat jiné řešení pro zabezpečení péče o dítě. Nicméně tyto přístupy opět odkazují k designování péče jako primární odpovědnosti ženy (která si za sebe nachází „náhradu“).

Někdo vás musí podporovat, musí se více postarat o domácnost, a tak to asi každý (muž) není ochotný podstoupit. (Anežka, 50 let, SŠ, OSVČ, Praha)

*Ta funkce, například starostky je velice dobře honorovaná. Žena je schopná si najmout chůvu, dát dítě do péče. **Je to na jejím rozhodnutí.** Navíc dneska chlap může jít na mateřskou, otcovskou. **To je všechno na rozhodnutí partnerů.*** (Boleslav, 46 let, VOŠ, region-Plzeň)

Jeden diskutující z Prahy upozornil na nerovnovážnost životní situace muže a ženy, pokud se angažují v politice, právě s ohledem na případnou podporu ze strany druhého partnera, kdy muž může počítat se servisem a podporou ženy, ale žena nikoli.

Chlapi v politice mají za sebou zázemí té manželky. Pánové, řekněme si to otevřeně, málokdo z nás by takhle poskytoval servis své paní. A žena toho muže tím svým servisem sune dopředu. (Jaroslav, 54 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Charakter společnosti

Jedna žena z Prahy poukázala v diskusi o bariérách vstupu žen do politiky otevřeně na obecnější problém, a sice na problém možností uplatnění ženy ve společnosti (tedy i politice) orientované na mužské hodnoty a vidění světa, kdy sám tento fakt je pro ženu znevýhodňující bez ohledu na to, zda jí osobně tato situace vyhovuje, či nikoli.

Když to zevšeobecním, tak hlavní problém ženy je, že je žena. (...) Buď je hloupá, nebo nedostatečně kvalifikovaná, protože já nevím proč. I ten vzhled v tom dělá hodně, protože ho posuzují chlapi. (...) Je to mužský svět, který tu ženu vidí pořád doma u dětí nebo ještě v práci by mohla být, ale tím to hasne (...). Některým (ženám) ta role vyhovuje, jsou v ní jakoby dobrovolně, ale některým to nevyhovuje, ale nemají jinou možnost. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Názor, že ženství v politice funguje jako znevýhodňující, diskreditující faktor prezentoval také jeden středoškolák z Prahy.

Žena mnohdy ať dělá, co dělá, tak v té politice se vždycky najde nějaký dobrák, který ji zkritizuje a bude jí házet klacky pod nohy. Proto taky ženy do té vrcholové politiky nejdou. (Jindřich, 52 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Dané výroky postihují, byť ve zkratce, složitost vztahu mezi rovinou kultury a rovinou individuální, kdy skrze kulturu jsou konstruovány jiné nároky na ženy, a jiné na muže, kdy ženy jsou v této optice znevýhodněny, neboť a priori nejsou vnímány jako jedinci „stejně hodnotní“, „stejně schopní“, „dostatečně kvalitní“ apod. v porovnání s muži, což výrazně ovlivňuje faktické možnosti jejich uplatnění se v životě.

Na druhé straně přitom za nelegitimní způsob průniku žen do politiky je některými muži považováno právě využívání „ženskosti“ a „ženských zbraní“, jako například vzhledu nebo sexuální přitažlivosti. Jeden z diskutujících k tomu řekl:

Pokud tam (do politiky) žena vstupuje tak, že nafotí kalendář nebo napíše na billboard „sex-prachy-politika“, tak je to prostě problém. (Jáchym, 34 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Bariéra tradice

Velice zřídka bylo argumentováno tradicí, jako činitelem, který ovlivňuje nízkou participaci žen v politice, a působí tudíž jako určitá bariéra jejich politické angažovanosti. Tento názor zastával jeden středoškolák z Prahy a jeden vysokoškolák z regionu.

Tady je to zažité, v té společnosti, už nějaké to století, že ženy nemají tu potřebu (jít do politiky). (Luboš, 22 let, student VŠ, Praha)

Máme tady zažitou strukturu, podle které se (muži) volí po staletí, a může to trvat pár desetiletí, než se dospěje k nějakému zdárnému konci (tj. ke změně tohoto vzorce). (Bohumil, 44 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

2.4.2. Rovina institucionální

Rovina institucionální odkazuje k charakteru politického prostředí, k nastavení jeho „parametrů“, stejně jako k roli stran v ne/podpoře žen v politice.

Charakter politiky

Politika je hlavně ženami a muži z Prahy líčena jako velice soutěživé prostředí, kam muži ženy nechtějí pustit (stráží vstup do této sféry), anebo ji tam pouští jen neradi, a kde fungují mužské sítě vzájemné podpory favorizující muže a znesnadňující vstup „jiným“, v tomto případě ženám.

*Když je nějaká žena emancipovaná, tak je považovaná v uvozovkách za jedno zvíře, a muži, kteří mají komplexy méněcennosti, jí házejí klacky pod nohy. (...) „**Nedej bože, aby nějaká žena byla schopnější než já!**“, tak takhle uvažuje 95 % chlapů. (Jindřich, 52 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

Chlapi v politice ženský ani nechtějí. (Saša, 47 let, SŠ, OSVČ, region-Sokolov)

*Vysoká politika je o tom, že jsou tam potřeba ostré lokty, a ne každá žena je toho schopná. Obecně **v těch řídicích funkcích se moc žen nedostává přes ty muže**, protože ty tlaky tam jsou prostě větší. (Jáchym, 34 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)*

Muži nedají ženám šanci, aby se prosadily. Oni tam jsou hlavně kvůli kariéře, a ženu, přestože to myslí dobře, tak ji prostě převálcují. (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Muži mezi sebe ženy nechtějí pustit. Ženy s nimi nepůjdou na pivo, ale muž půjde, a toho tam pak snadno přesvědčí, když s nimi jde na to pivo. (Marcel, 25 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Žena nechodí na pivo, muži se tam ale o leccěms domluví. Jde kolikrát o osobní propojení. (Aneta, 49 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)

Projevem fungování politiky, která znevýhodňuje ženy, je pak podle některých dotázaných skutečnost, že se ženy hůře přizpůsobují tomuto prostředí. Nicméně na druhé straně jsou podle některých žen také političky, které akceptují „daná“ pravidla hry, ba co více, „*ženy v politice přejímají mužské vzory chování.*“ (Alžběta, 24 let, VOŠ, zaměstnaná, Praha). Chovat se v politice maskulinně nemusejí podle některých diskutujících tedy jen a pouze muži, ale maskulinní typ jednání mohou v realitě naplňovat podle tohoto pohledu i některé ženy.

Častěji muži z Prahy zmiňovali jako bariéru pro ženy oddálení politiky od běžného života, kdy politika je, podle těchto mužů, ženami chápána jako abstraktní, kde se neřeší reálné problémy života, ale odehrávají se tam různé politické hry.

Ženám se to hnusí. (Maxim, 50 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Chod politiky je zase z perspektivy některých žen vnímán jako zdlouhavá a neefektivní činnost, kterou považují za ztrátu času, proto je pro ně neatraktivní.

*Ženy to mají naprogramované jinak, mají spoustu jiných starostí. Čas strávený ve sněmovnách a parlamentech je strašný, je to zdlouhavý proces. Já bych to nezvládla, já jsem racionální člověk. **Je to obrovská ztráta času.** (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

Role politických stran

Diskutující z Prahy spíše než z regionu se vyjadřovali také ke zcela konkrétní roli stran a jejich fungování. Vnímají, že zaběhnutá praxe stran, týkající se nominací osob na kandidátní listiny, představuje rovněž účinnou bariéru pro vstup žen do politiky. Někteří poukazovali na to, že ženy jsou umísťované na nevolitelných místech, jen „do počtu“, jiní kromě toho reflektovali i to, že ženy v rámci politických struktur narážejí na neviditelné bariéry, které je nepouští výš, takže ženy nakonec zůstávají situovány ve spodních patrech politiky. Řešení je podle některých v kvótách (viz dále). Jiní diskutující zase namítali, že záleží také na voličích a voličkách, koho ve volbách z navržených kandidátů a kandidátek zvolí.

Ale tady (v Čechách na rozdíl od zemí Západu) to (tj. politická kariéra budovaná zespoda) tak nefunguje. Protože dole ty ženy zasekají a nepustí je výš. (Jáchym, 34 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Ženy jsou na nevolitelných místech na kandidátkách. Když jsou muži nahoře a ženy níže, ženy se tam nahoru nedostanou. Osobně vidím řešení v kvótách a v možnosti zákonně upravit pořadí žen a mužů. (Marek, 32 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Záleží na politických stranách, koho na tu kandidátku dají. Voliči si pak vyberou, jak se jim kandidát jeví. Takže záleží hlavně na voličích. (Bruno, 54 let, VŠ, zaměstnaný, region – Praha)

2.4.3. Individuální rovina

Další typ bariér se vztahoval k zájmu, ambicím, předpokladům žen pro účast v politice apod., tedy k rovině, která bývá chápána jako individuální. Mnozí diskutující muži a ženy zmiňovali jako bariéru postoje žen k politice, to, že mají nižší ambice a celkově nižší zájem o politiku než muži, což bylo někdy opět dáváno do vztahu s mateřstvím žen a kladením důrazu na jiné priority v životě než na angažovanost ve veřejné sféře. Argument nižšího zájmu či ambicí žen zastávaly častěji o osoby se středoškolským vzděláním, častěji pak také muži než ženy.

Ženy mají jiné priority nebo do politiky nechtějí. (Jáchym, 34 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Žena jako matka musí přemýšlet, co uvaří, kdy odvede děti na kroužek a podobně. Politika je pro ni nezajímavá zbytečnost. (Matouš, 45 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Muži, bez ohledu na vzdělání či region, viděli zpravidla „problém“ v ženách samotných, v jejich nižší asertivitě, nižší průbojnosti apod.

Ženy si nedokážou o funkci, místo říct tak jako chlapi. Nevidíte, že by řekla „já na to mám, já chci do toho předsednictva“! Žena spíš čeká, až ji vyzvou. Ženy jsou zdrženlivější, to je určitá překážka z jejich strany. (Manuel, 62 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Diskutující muži z regionu dávali do vztahu nízké početní zastoupení žen v politických stranách a v politické reprezentaci s jejich nízkým zájmem o politiku. Zcela ojediněle (jeden muž a jedna žena z regionu) se v souvislosti s diskusí o bariérách vstupu žen do politiky objevil názor, že ženy nemají pro politiku předpoklady.

Proti tvrzení, že ne každá žena má ambici jít do politiky (Maxim, 50 let, V3, zaměstnaný, Praha) byla mezi pražskými vysokoškolačky vznesena námitka, že ne každá žena má šanci se do ní dostat. (viz Jaromír, 62 let, SŠ, důchodce, Praha).

Individuální rovina problému tak podle některých diskutujících nutně neodkazuje k ryze individuálním zájmům a preferencím, ale k její sociální podmíněnosti a širším souvislostem.

Středoškolačky z Prahy, spíše než ostatní diskutující, vysvětlovaly případný nezájem či malý zájem žen o politiku odlišnou výchovou žen a mužů, kdy muži jsou odmala vychováni pro roli hlavy rodiny a živitele. Jsou socializováni k samostatnosti a nezávislosti. Naproti tomu žena, resp. dívka, je podle nich odmala socializována do pozice holčičky, princezny, „*která se má dobře vdát a muž se o ni postará*“. (Alena, 32 let, SŠ, zaměstnaná, Praha). Podle tohoto názoru ženy nejsou pro angažovanost v politice dostatečně socializovány: „*Politika je takový sport, ke kterému se holky nevychoávají obdobně jako k rybaření*“, které autorka citace, sama aktivně provozuje. Jiná diskutující (Aneta, 49 let, SŠ, zaměstnaná, Praha) k tomuto tématu dodala, že jako vzor působí i odlišná sledovanost politiky muži a ženami v rodině, kdy podle ní muži obvykle více sledují politiku než ženy. Pomineme-li otázku, nakolik „věrně“ odráží toto tvrzení realitu, pokud by vztah mezi politickou participací žen a tímto „výchovným vzorem“ fungoval takto přímočaře, pak by nikdy nemohlo dojít ke změně statu quo, a vlastně by docházelo neustále k reprodukci téhož stereotypu.

2.4.4. Shrnutí

Diskutující poukazovali nejčastěji na roli ženy, na fungování rodinného prostředí, které vymezuje prostor (hlavně časově) a limituje možnosti žen angažovat se v politice. O muži lidé v této souvislosti téměř vůbec neuvažovali, latentně tak vlastně považují angažovanost muže v politice za něco zcela „normálního“ či „přirozeného“.

Ve výpovědích některých diskutujících lze identifikovat normativní přístup ve vztahu k účasti žen v politice a jejich rodičovství, kdy častěji ženy z regionu a někteří muži s nižším vzděláním, bez ohledu na region, vnímají péči o děti, rodinu, případně manžela jako normu života ženy, jako její „poslání“.

Pokud žena v politice působí anebo chce působit, pak podle některých musí být bezdětná, nebo mít již odrostlé děti. *Percepce neslučitelnosti politiky a rodinného života* coby bariéry vstupu žen do politiky se objevovala s různou intenzitou ve všech diskusních skupinách, i když nejslaběji byla artikulována ve skupině žen s vysokoškolským vzděláním z Prahy, stejně jako u mužů s touto úrovní vzdělání. Na danou bariéru kladli zpravidla více důraz muži než ženy samotné, lidé z regionu než z Prahy a lidé s nižším vzděláním než s vysokoškolským.

Fungování reálné politiky podle diskutujících působí jako účinná bariéra účasti žen v politice. Politika podle dotázaných mužů a žen reprezentuje mužský svět, v němž muži dominují a určují pravidla hry. Na jedné straně ženy takto designovaná politika nepřitahuje, na straně druhé jsou z ní vylučovány skrytými mechanismy, nejsou v ní brány jako rovnocenní partneri, resp. partnerky.

Kultura, která preferuje muže, jejich vidění světa a jejich hodnoty, ovlivňuje účinně fungování jak politiky obecně, tak zcela konkrétně fungování jednotlivých politických stran. V souvislosti s nimi lidé vnímají, že politické strany nezacházejí stejně s muži a ženami, pokud jde o obsazování kandidátních listin a možnost jejich zvolení, kdy muži na nich zauímají výhodnější pozice.

Rovinu fungování politiky a politické kultury jako znevýhodňující ženy častěji reflektovali diskutující z Prahy než z regionu, zpravidla bez ohledu na vzdělání či pohlaví.

Zatímco hlavně muži hledali vysvětlení bariér vstupu žen do politiky na úrovni jedince, ve schopnostech, zájmech, aspiracích či ambicích žen, zejména středoškolačky z Prahy poukazovaly v této otázce na fungování některých sociálních mechanismů (viz socializace a výchovné vzory).

2.5. POSTOJE KE KVÓTÁM PRO ZASTOUPENÍ ŽEN A MUŽŮ V POLITICE

V rámci skupinových diskusí jsme se zaměřily také na postoje diskutujících ke kvótám a připravovanému zipovému zákonu. Ten stanovuje nejen minimální poměrné zastoupení kandidujících osob podle pohlaví na kandidátních listinách politických stran či uskupení, ale také stanovuje princip rovnoměrného zastoupení žen a mužů v jejich rámci. Tímto opatřením by se měly šance mužů a žen na zvolení více vyrovnat oproti stávajícímu stavu, jak ukazují zkušenosti ze zahraničí (nejen však skandinávských zemí, ale například také těch latinsko-amerických) (srov. např. Dahlerup 2006). V diskusích na toto téma nás zajímalo, jak diskutující z hlediska pohlaví, vzdělání a místa bydliště vnímají tato opatření – jejich legitimitu, efektivitu apod., a s jakými odhadovanými dopady si tato opatření spojují.

Postoje k možnosti stanovit kvóty podle pohlaví při sestavování kandidátních listin se pohybovaly od přijetí po jejich odmítnutí. Negativní postoje k nim převažovaly nad pozitivními. Důvody pro zavádění kvót v politice, ev. pro přijetí zipového zákona byly tematizovány méně často než důvody opačné. Nejvíce pozitivní postoj ke kvótám měla skupina žen s vysokoškolským vzděláním z Prahy, nejméně vstřícný pak ženy se středoškolským či nižším vzděláním z regionu. Nejvstřícněji se k možnosti zavedení kvót stavěla skupina mužů z Prahy s vysokoškolským vzděláním, než ostatní vzdělanosti skupiny mužů, dále to pak byli také častěji lidé z Prahy než lidé z regionu.

2.5.1. Pozitivní postoj ke kvótám

Nejčastěji byl pozitivní postoj ke kvótám artikulován v Praze ve skupinách osob s vysokoškolským vzděláním. Z osmi mužů čtyři byli pro kvóty, ostatní zastávali buď ambivalentní postoj, nebo postoj spíše odmítavý. Z deseti žen se šest vyjádřilo k problematice kvót kladně, dvě neměly zcela vyhraněný názor a uvažovaly ve vztahu ke kvótám, jak o jejich pozitivních, tak možných negativních, dvě byly spíše proti jejich zavedení do politiky.

*Myslím si, že **pokud nebudou kvóty**, tak se tam (do politiky) ty **ženy ve vyšším počtu nikdy nedostanou**.*
(Sabina, 48 let, SŠ, OSVČ, region–Sokolov)

Pozitivní postoj ke kvótám ve skupině pražských vysokoškolaček byl spojen s nemainstreamovým pohledem na ženy v politice, kdy hlavním argumentem není kulturní či jiná specifická role žen ve společnosti, ani nutně důraz na jinakost jejich životní zkušenosti, ale argument rovnosti, spravedlnosti, stejných možností uplatnění se v této sféře života společnosti. Kvóty zde byly chápány jako nástroj prosazující rovné šance, jako prostředek, který politickým stranám otevře možnost cíleně ženy oslovovat a nabízet jim na bázi dobrovolnosti místa na kandidátních listinách.

Já jsem 120 procenty pro kvóty. Ale já to tak vnímám, protože pro ty strany je to nový impuls. Ony nebudou říkat ty a ty a ty půjdeš, ale budou naopak říkat, chtěla bys, chtěla bys, chtěla bys? Já vnímám rozdíl v tom, že to není direktivní nařízení, ale že to do té strany přinese proud, který ji donutí oslovovat ženy. (Lýdie, 22 let, VŠ, studentka, Praha)

Pozitivní postoj ke kvótám je spojen s odmítáním obecně tradovaných názorů a některých stereotypů, které staví na jinakosti muže a ženy, kdy je jakousi nepsanou normou politiky muž. Tento postoj je v opozici k představě, že do politiky by se kvůli kvótám dostaly ženy ne dostatečně kompetentní či schopné (viz dále).

Nesouhlasím s prekonceptem, že by se tam (do politiky) dostaly i ženy, které by na to neměly. To je hloupost! Proč by žena měla být a priori horší? (Linda, 26 let, VŠ, studentka, Praha)

V Praze nejen ženy s vysokoškolským vzděláním, ale také někteří muži vysokoškoláci chápali kvóty jako účinný nástroj změny stávajícího nevyhovujícího stavu, který ženy diskriminuje, kdy jsou ženy u nás v politice výrazně podreprezentované vzhledem k jejich počtu v populaci.

*Mně osobně by kvóty vůbec nevadily. Umožnilo by to transparentnější sestavování kandidátek a zamezilo by to diskriminaci žen. **Selekce začíná už před volbami výběrem žen a pořadím na kandidátkách.*** (Marek, 32 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Myslím si, že bez těch kvót se asi nehneme. Až se to naplní a bude to určitou dobu fungovat, tak si zvykneme, že tam to poměrné zastoupení bude. Pak to nebude žádné novum a budeme s tím počítat. (Manuel, 62 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Pokud kvóty nebudou, k výrazné změně nedojde. Kdyby to bylo možné, tak už k tomu dávno došlo. Jelikož k tomu nedošlo, tak stále chybí ta dvířka. (Max, 55 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Ve skupině pražských vysokoškolaček, jako jediné, zaznělo, že by mohlo být užitečné, kdyby si lidé byli schopni představit zavedení reverzních kvót v oblastech, které jsou výrazně feminizované, například ve školství, v podobě kvót pro muže. Kvóty jako možný prostředek pro eliminaci genderových nerovností nejsou některými diskutujícími ženami z Prahy nutně vztahovány jen k politice, ale také k jiným oblastem života společnosti.

2.5.2. Negativní postoj ke kvótám

Obava z kvót a nedůvěřivý postoj k nim byly v diskusních skupinách zastávány výrazně častěji než postoj pozitivní. Méně vstřícný postoj k nim se zpravidla objevoval u lidí se středoškolským vzděláním a u osob z regionu (ve srovnání s lidmi z Prahy a studujícími vysokých škol). Gender zde nevystupoval jednoznačně jako výrazně diferencující kritérium mezi názory a postoji žen a mužů. Negativní postoj ke kvótám se vztahoval zejména k vnímání charakteru tohoto opatření, k pojetí jeho spravedlnosti a legitimitě, stejně jako k dopadům na fungování politických stran.

V této perspektivě byl **charakter opatření** vnímán jako direktivní nařízení zaváděné shora, kdy se v této souvislosti někdy objevují i reminiscence na minulý politický režim.

Mám předsudek proti rozhodnutí od stolu, proti direktivě, proti zákonu. Nejsem si jistý, že to bude plnit ten účel. Ale třeba nemám dostatečné množství informací. (Maxim, 50 let, V3, zaměstnaný, Praha)

To se vracíme o několik let zpátky. (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Nicméně častěji v této souvislosti zaznívalo, že se jedná o nařízení „zvenčí“, tj. odjinud (z Evropské unie), kdy v obou případech lidem vadí, „donucení“, „nedobrovolnost“, omezení možnosti „svobodné volby“ a akcentují negativní dopady jejich zavedení apod.

Například jedna žena z regionu, Sabina (48 let, SŠ, OSVČ, region – Sokolov), projevila rozhořčení nad tím, proč máme pořád někoho poslouchat, kdy kvóty chápe jako import z Bruselu, který omezuje naše právo se v této záležitosti rozhodovat suverénně a svobodně. Nejen tato žena, ale i někteří další diskutující (spíše lidé se středoškolským vzděláním, bez ohledu na region) se v případě odmítavého postoje vůči kvótám vyjadřovali v intenci neoliberálního diskurzu. Pro něj je charakteristický apel na svobodu volby a rovné příležitosti ve smyslu stejných možností na startu, kdy jsou popírány strukturální či kulturní omezení pro kandidující jedince, kdy se a priori předpokládá, že rozhoduje jen a pouze kvalita kandidujících a jejich ochota či neochota kandidovat. Spíše výjimečně byl zastoupen názor, který poukazoval na strukturální omezení voleb v kontextu průniku žen do politiky a jehož požadavkem bylo zlepšení podmínek, které jsou v kontextu ženských životních drah vnímány jako omezující.

Cesta přes ty kvóty nevede. Víc by pomohlo, kdyby se zlepšily podmínky pro vstup žen do politiky, souvisí to s veřejnou politikou, se změnou rodinné politiky, která by ženám pomohla vstoupit do politiky. (Maxim, 50 let, V3, zaměstnaný, Praha)

Kvóty ve vztahu k početnímu zastoupení žen v politice

Nízké početní zastoupení žen v politice bylo vnímáno některými diskutujícími jako problém ve vztahu ke kvótám, kdy se opět objevuje argument kvality potencionálních kandidátek, obava ze snížení úrovně zvolených politických zástupců a zástupkyň.

Zavedení kvót by vedlo k otázce, zda z minoritního množství žen lze vybrat ty schopné na kvóty. (Bernard, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

*Do politiky jde daleko méně schopných žen než mužů, proto každé kvóty jsou zbytečné. **Sníží kádr těch lidí, kteří se tam dostanou.*** (Bořek, 62 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

*Budete mít ty kvóty čím naplnit, myslím kvalitou?(...) Ze 100 kandidujících bude 50 chlapů a 50 ženských. Těch 50 chlapů se nějakou dobu politice věnují, **ale kde vezmu 50 schopných ženských?*** (Jaroslav, 54 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

V optice tohoto postoje neumožňuje nízké početní zastoupení žen v politice vygenerovat dostatečné množství žen schopných kvalifikovaně působit v politice, takže kvóty jsou zde chápány jako nástroj snížení úrovně politiky. Proti tomu ale stojí přesvědčení, že ženy by byly pro politiku přínosem.

*Ženský vliv v politice by byl úžasný. **Jen musí být z čeho brát.*** (Alice, 35 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Spíše výjimečně se objevoval názor, který poukázal také na různorodou kvalitu mužů v politice, tedy i na jejich možnou nedostatečnou úroveň, jak se jinak zcela běžně argumentovalo v případě žen.

***Je tolik mužů, kteří by byli dobří?** Strana jich zase tolik nemá. (...) Spíš je problém v tom, že žen je (v politice) málo. Je třeba ukázat ženám způsob, jak se prosadit, aniž by byly použity kvóty.* (Anděla, 26 let, VOŠ, zaměstnaná, Praha)

Kvóty jako nástroj znevýhodňující muže i ženy

V případě despektu k opatření typu kvót bylo zpravidla argumentováno tím, že „pohlaví“ není dostatečnou kvalifikací pro výkon politiky a není důležité z hlediska jejího fungování.

*Jsem zastáncem toho, **aby tu pozici zastával ten, kdo je pro to nejlepší**, což u těch kvót mi naskočí, že tam bude spousta žen jenom proto, že to jsou ženy.* (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha)

*Pro mě je také nejdůležitější, **co člověk prezentuje než to, jakého je pohlaví.*** (Boleslav, 46 let, VOŠ, region–Plzeň)

*Mně je jedno, jestli tam jsou ženy nebo muž, **mně jde o program.*** (Jarmil, 28 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Nikdo z diskutujících se v této souvislosti nepozastavil nad tím, že mužské pohlaví v nastavení politiky u nás de facto funguje jako „výťah“ do politiky, výťah k moci a lukrativním rozhodovacím pozicím, o čemž svědčí početní dominance mužů na těchto místech. Zato bylo argumentováno tím, že kvóty by mohly zvýhodnit neschopné ženy oproti schopným mužům. Hlavně muži z regionu vnímali kvóty jako nevídaný, nelegitimní nástroj pozitivní diskriminace.

***Mně by to zavánělo pozitivní diskriminací.** Přestalo by se dívat na schopnosti a dívalo by se jen na tu kvótu. Bylo by to proti ženám, s tím souhlasím.* (Boleslav, 46 let, VOŠ, region – Plzeň)

Když je pozitivní diskriminace, tak klesne úroveň (i v politice). (Bruno, 54 let, VŠ, zaměstnaný, region–Praha)

Někteří muži, bez ohledu na vzdělání a region, jsou toho názoru, že ani ženy samy toto opatření nevítají, stavějí se k němu odmítavě a chápou kvóty jako prostředek diskreditace schopných žen.

*Ať jich tam (v politice) je klidně více žen než mužů, ale **nerad bych je tam dostával kvótami.** Zním osobně ženy, které jasně řekly, „ted' kandidovat nechci, protože na mě budou koukat, že jsem tam jen kvůli kvótám“, i když to jsou politicky činné, aktivní ženy.* (Bedřich, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region–Plzeň)

Kvóta může i ublížit,** protože schopná žena se může dostat do politiky a oni ji řeknou: Ty ses tam dostala přes kvótu. **Paradoxně by to mohlo ženám i ublížit. (Matouš, 45 let, VŠ, zaměstnaný, Praha)

Zajímavé je, že ženy samy tento argument v diskusích neuplatňovaly nebo se k němu vztahovaly kriticky. Podle Pavly, která není zásadně proti tomuto opatření, ale špatná pověst kvót přijetí zákona veřejností ztíží.

Na ženy se bude pohlížet ještě hůře než ted', že nejsou tak schopné a jsou tam proto, že tam musí být. (Lada, 40 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Nejen u žen z regionu se objevovala obava, že v důsledku kvót se do politiky dostanou ženy, které o ni vlastně nemají zájem, ale budou chtít pomoci politické straně s nedostatečnou reprezentací žen. Středoškolačky, bez ohledu na region, rámuji uplatnění kvót dokonce jako určité nebezpečí. Podle nich hrozí, že by se v důsledku kvót do politiky mohly dostávat ženy, které nejsou dostatečně kompetentní.

Do komunální politiky se může dostat jakýkoli člověk. A co když se kvůli kvótám dostanou nahoru lidi, kteří jsou úplně mimo? (Alena, 32 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)

Obavu či pocit nebezpečí z nedostatečné úrovně kandidujících žen v případě zavedení kvót, ale zdaleka nesdílely všechny ženy. Například ve skupině vysokoškolsky vzdělaných žen z Prahy se proti němu vyslovila kriticky Linda (26 let, VŠ, studentka?, Praha) – viz výše, která reflektovala, že v tomto postoji jsou vlastně ženy a priori považované za horší než muži.

Argument nedostatečných předpokladů či kvality žen pro výkon politiky se opírá o představu, že v politice jsou všichni muži schopní, a žádní neschopní, kdy tím zároveň dochází i k zesílení představy muže coby normy politika. V kontextu úvah o kvótách, když dochází ke srovnávání potencionálních schopností ženy a muže pro výkon politiky, ženy zpravidla „prohrávají“, neboť jsou vnímané jako „deficitní“ vůči mužům, tj. ne dostatečně schopné, nebo ne dostatečně se zajímající o politiku apod. V dané souvislosti převládala představa, že v politice by měl být ten, kdo je pro její výkon nejlepší. Objevil se dokonce názor, že kvóty ničí celý smysl politické soutěživosti.

Současně přesvědčení o tom, že žena se do politiky dostane, pokud má předpoklady a má zájem či ambice tam být, se objevoval napříč diskusními skupinami. Kvóty tak byly některými participanty/kami označovány za nástroj naprosto zbytečný.

Když je žena schopná, má všechny předpoklady, je volitelná, a cílevědomá, tak se do té vrcholné politiky dostane. (Libuše, 66 let, VŠ, důchodkyně, Praha)

Pokud by ženy do politiky chtěly, tak tam mohou i bez kvót. (Jarmil, 28 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)

Žena, která se chce do politiky dostat, tak se tam dostane. Je to na svobodné volbě. (Sylvie, 42 let, SŠ, zaměstnaná / invalidní důchod, region–Sokolov)

Kvóty jako nástroj násilné změny

V intenci diskurzu přirozenosti pak někteří muži viděli v kvótách násilný prostředek změny statu quo a vymezovali se proti němu.

*Je tendence něco ovlivňovat, ale nejde to dělat násilně. Jsme od přírody nějakým způsobem naprogramovaný, (...) **všechno musí mít svůj přirozený postup**. Nic nejde ohnout přes koleno a smazat ty rozdíly, které v sobě máme po miliardy let. (Bernard, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)*

Jiní zase argumentovali tradicí, která je zažitá a kterou obdobně jako „přirozenost“ nelze změnit ze dne na den.

Jak je to dlouho, co ženy získala volební právo? Máme zažitou nějakou strukturu voleb (...) a minimálně to bude trvat desetiletí, než to dospěje k nějakému zdárnému konci. (Bohumil, 44 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

V pražské skupině středoškoláků pak byly kvóty chápány jako neetický nástroj, navíc společensky podezřelý, muži z regionu navíc zdůraznili, že jejich dopad nemusí být pozitivní.

(...) ta podstata kvót je společensky podezřelá. (Jindřich, 52 let, SŠ, OSVČ, Praha)

(...) Můj názor je takový, že jakákoli regulace nevede vždycky do dobrého stavu. (Bernard, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region-Plzeň)

Obavy z kvót

Zatímco v mnohých diskusích zaznívala obava z kvót, vysokoškolsky vzdělané ženy z Prahy kriticky hodnotily pozadí těchto obav. Podle nich s sebou slovo kvóta nese negativní konotace, souvisí s protievropským postojem, stejně jako s postojem proti minulému politickému režimu i proti feminizmu.

*Kvóta je sprosté slovo. **Je to jako přežitek z doby komunismus**. Že se někam dostanete kvůli kvótě, tak je to automaticky špatně a nemáte tam co dělat. Je to na úkor solidarity i v případě migrace i v případě genderové rovnosti. (Lýdie, 22 let, VŠ, studentka, Praha)*

***Je to dědictví Klause**, jeho protievropská rétorika i rétorika proti socialismu. To tady pořád rezonuje. (Lada, 40 let, VŠ, OSVČ, Praha)*

Podle pražské vysokoškolačky Laury (50 let, VŠ, zaměstnaná, Praha) je česká společnost skeptická ke kvótám, protože je to dáno naší tradicí, která je odlišná od skandinávské, konkrétně švédské tradice, kde jsou kvóty akceptovány jako legitimní nástroj genderové změny.

Nejen ženy s vysokoškolským, ale i středoškolským vzděláním z Prahy poukázaly na fakt, že těmi, kdo se ke kvótám veřejně vyjadřují, jsou muži, kteří vůči nim vystupují nepřátelsky, brání se jejich zavedení, vidí v ženách své konkurentky ohrožující jejich postavení.

Určitě (kvóty) nepůjdou zavést dobrovolně. Muži ženy v politice nechtějí. (Alena, 32 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)

Kdo se k tomu (ke kvótám) veřejně vyjadřuje? Převážně muži. Kvóty pro ženy se pro ně rovná feminismus. A obě to jsou pro ně sprostá slova. (...) A Fórum 50 %, to jsou šílený feministky s červenýma vlasama. Muži nejsou ochotni o tomto (problému) uvažovat. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

2.5.3. Postoje k přijetí zipového zákona

V diskusích jsme se také explicitně zaměřily na problematiku tzv. zipového zákona, který stanovuje povinnou kvótu na zastoupení mužů a žen na kandidátních listinách ve vztahu k politickým stranám a parlamentním volbám. Participantky uvažovali o důvodech jeho přijetí i nepřijetí, o jeho potencionálních dopadech na politické strany, o době jeho účinnosti i jeho alternativě v podobě vnitrostranických kvót.

K přijetí zákona budou podle jednoho vysokoškolačka z Prahy strany donuceny, neboť nemají moc co nového nabídnout, zejména pak tradiční strany. Vidí v zákonu inovační potenciál pro strany, zároveň upozorňuje některé možné dopady jeho přijetí.

Mohlo by to být nové téma a zároveň si na sebe strany ušijí bič, protože ono jim to znesnadní ty holporty. Budou muset integrovat i jiný prvek, jiný pohled. Ač nerady budou muset nějakou modifikací projít, a tím se posune společnost trochu dál. (Miloslav, 39 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Oproti tomu vysokoškolačka Leona z Prahy (42 let, pracovní neschopnost?), ač sama stoupenkyně kvót, vidí potencionální problém přijetí příslušného zákona v návrhu týkajícího se finančních sankcí při nedodržení kvót. Stranám se toto ustanovení podle ní logicky nebude líbit, a může proto vést k zablokování zákona. Podle dalších žen z této diskusní skupiny přijetí

zákona veřejností může ztížit „špatná pověst“ kvót, které někdy bývají lidmi vnímané jako diskreditující nástroj díky jeho využívání v minulém politickém režimu, ale „nedobré pověsti“ se kvóty těší i v důsledku protievropské rétoriky uplatňované polistopadovou politikou.

Špatná pověst kvót podle mě přijetí zákona veřejností ztíží. Na ženy se bude pohlížet ještě hůře než teď, že nejsou tak schopné a jsou tam proto, že tam musí být. (Lada, 40 let, VŠ, OSVČ, Praha)

Některé z vysokoškolských participantek pražské diskuse reflektovaly, že kvóty spíše nevyhovují pravicovým stranám, které kladou důraz na výkonnost princip a individuální schopnosti jedinců.

Spíš mi přijde, že ty pravicové strany nejsou ochotné pustit ty ženy v uvozovkách ke korytu, protože to nemusejí. (Ludmila, 43 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Třebaže v rámci skupinové diskuse s vysokoškolsky vzdělanými ženami z Prahy explicitně nezaznělo, že tento přístup politických stran k účasti žen v politice v lidech implikuje představu, že žena není dostatečně výkonná, kompetentní apod. pro výkon politiky, tento argument vůči vyšší účasti žen v politice se v ostatních diskusních skupinách objevoval relativně často.

Bylo tematizováno i to, kdo, resp. jaká politická strana má zájem zavádět zákon o kvótách a proč. V optice jednoho muže z regionu je stranou, která kvóty prosazuje ČSSD, a on v jejich návrhu vidí prostředek stranického boje, možnost likvidace mužských kandidátů u konkurenčních politických stran.

Kdo hlasitě nutí kvóty? Nutí je ČSSD, protože si to vnitrostranicky odsouhlasila. Proč je chce? Protože my je splníme, my přece ty ženy máme. Já strana jsem si vymyslela kvóty, já je splním, nakážu to všem ostatním, a tak si vymlátím mužské konkurenty. Kdyby ČSSD neměla ženy v takém poměru, v jakém je má, tak by v životě nevyšla s takovou krávdou, jakou jsou kvóty. Proč mi kdo nutí kvóty? Určitě mi ta strana nebude nutit kvůli tomu, aby si sama sobě ublížila nebo abychom zlepšili politiku. To v žádném případě! Já něco mám a z pozice moci to nutím někomu jinému. (Bedřich, 30 let, VŠ, zaměstnaný, region–Plzeň)

Zatímco diskutující zpravidla vyjadřovali své obavy z přijetí kvót než jejich možná pozitiva, v žádné skupině nebylo zmíněno, že kvóty jsou v politice vlastně běžně využívaným nástrojem v podobě územních kvót určujících počet zástupců či zástupkyň daného regionu v rámci Parlamentu či Senátu, kdy tento typ kvót není ve veřejném diskurzu nikým zpochybňován a je v politice považován za zcela legitimní nástroj reprezentace.

Názory na dopady přijetí zipového zákona

Jedna z participantek vyjádřila skepsi v možnou účinnost zákona v důsledku nedostatku zájemkyň na místa vyhrazená na kandidátních listinách pro ženy.

*Mě by zajímalo, kde je seženou ty ženy, které by měly zájem. A to vám připadá normální, že jim řeknou: „A musíš!“ To mi připadá zase už takový... (...) **Dostanou se tam lidi, kteří nebudou mít zájem.** Jsou lidi, kteří to chtějí dělat na komunální úrovni a nechtějí nikam výš, pak přijdou a řeknou: „Musíš!“ (Leontýna, 48 let, SŠ, zaměstnaná, Praha)*

Část diskutujících ve kvótách a příslušném zákonu viděla znevýhodnění pro ty politické strany, které nejsou pro ženy z nějakého důvodu atraktivní.

***Kvóty jsou scestné.** Jsou strany, kam ty ženy by šly raději než do jiné. Může být strana, kam ty ženy nechtějí, nemají ten program. **Ta strana by byla znevýhodněna jen z toho důvodu, že nemá tolik zájemkyň.** (Anežka, 50 let, SŠ, OSVČ, Praha)*

Názor, podle něhož v případě přijetí zipového zákona, strany budou chtít opatření splnit, aby nepřišly o finanční dotaci, zazníval často u žen z regionu. Ty si navíc položily otázku, co se přijetím zákona změní a vyjadřovaly skepsi, zda k nějaké změně vůbec dojde.

Pokud by ženy vstoupily do politiky dobrovolně, tak by se možná něco mohlo změnit, ale jestli to bude striktně dané, tak to nic moc neovlivní. (Šárka, 50 let, SŠ, OSVČ, Sokolov)

V Praze, jak ve skupině vysokoškolaček, tak středoškoláků byly kvóty pojaty jako nástroj startující změnu, proto by měly platit omezeně dlouhou dobu.

(...) ty kvóty mohou pro začátek pomoci tomu, aby se tam ty ženy dostaly, aby získaly pozici, nějakou moc prosadit ty svoje názory, přispět té politice. Bylo by řešení je zavést, a jakmile si ty ženy i ta veřejnost zvyknou na to, že tam v té vysoké politice (ženy) jsou, tak potom je zase zrušit, aby byl přirozený výběr toho, že ten, kdo bude nejlepší, tak se tam dostane. (Alexandra, 63 let, SŠ, OSVČ, Praha)

Zatímco postoje většiny diskutujících k zipovému zákonu byly spíše odmítavé, možnost zavedení vnitrostranických kvót byla tam, kde byla diskutována, akceptována vstřícněji, protože podle oslovených vytváří prostor pro volbu samotných stran.

***To je věc strany samotných.** Tam by mi to celkem nevadilo. (Jaroslav, 54 let, SŠ, zaměstnaný, Praha)*

Pokud si to (strany) odmávnou, tak O. K., to je jejich věc. (Leoš, 39 let, SŠ, OSVČ, Praha)

2.5.4. Shrnutí

Pozitivní postoje ke kvótám byly zastávány méně často než postoje negativní. Pozitivně se ke kvótám vyjadřovali spíše ženy a muži s vysokoškolským vzděláním z Prahy, než lidé z regionu a osoby s nižším vzděláním.

Pozitivní postoj ke kvótám zpochybňuje mainstreamový pohled na ně, neboť narušuje genderové stereotypy ohledně specifických vlastností žen a mužů, staví na rovných šancích. Kvóty v pojetí některých vysokoškolsky vzdělaných žen a mužů z Prahy vystupují jako nástroj vyrovnávání příležitostí obou pohlaví v této oblasti života společnosti, odstraňující nebo alespoň zmírňující genderovou diskriminaci. Kvóty podle nich zavádí transparentní pravidlo pro obsazování kandidátních listin, které je vůči ženám spravedlivé (spravedlivější) než stávající stav.

Odmítavý, negativní postoj v nich vidí nástroj nevítané, nechtěné, násilné změny, nelegitimní prostředek vyrovnávání šancí žen a mužů v této oblasti života, nástroj znevýhodnění „schopných“ mužů i žen. Je spojen s neoliberálním diskursem svobodné volby, rovných šancí na startu a individuálních schopností a kvality kandidujících, kdy se odhlíží od jakýchkoli strukturálních či kulturních omezení. Kvóty v této optice reprezentují direktivní nástroj, vnucený shora či odjinud, někdy je spojován s reminiscencí na minulý režim, ale častěji souvisí s protievropskou rétorikou, která staví na odmítání přijímat nařízení z Bruselu, neboť v nich vidí vnucování cizí vůle, absenci respektu k národním specifickým apod.

Hlavně muži se středoškolským vzděláním bez ohledu na region a ženy z regionu jsou toho názoru, že ani ženy samy toto opatření nevítají, stavějí se k němu odmítavě a že chápou kvóty jako prostředek diskreditace schopných žen. Naopak ženy z Prahy bez ohledu na vzdělání poukazovaly na to, že proti přijetí kvót jsou veřejně hlavně muži.

Odmítavý postoj je spojen s reprodukcí genderových stereotypů, s jinakostí ženy a muže, která je nejčastěji vnímána na bázi jejich přirozeně daných rozdílů.

V zipovém zákonu diskutující z Prahy spíše než z regionu vidí inovační potenciál pro strany. Nicméně častěji než jeho pozitiva byla opět diskutována jeho potencionální negativa v podobě znevýhodnění těch politických stran, které nejsou pro ženy příliš atraktivní. Ve finančních sankcích pro strany, které jej nedodrží, vidí někteří diskutující muži a ženy potencionální nebezpečí pro jeho nepřijetí. Zákon byl vnímán i jako prostředek mezistranického boje, neboť vyhovuje především té straně, která usiluje o jeho přijetí, tj. ČSSD. Na druhou stranu bylo zmíněno, že zákon nevyhovuje spíše pravicovým stranám.

Přijatelnější než zákon by pro některé diskutující byly dobrovolné vnitrostranické kvóty.

Kvóty byly nejvíce názorově akceptovány vysokoškolsky vzdělanými ženami z Prahy, nejméně pak ženami z regionu. Vstřícnější postoj k možnosti zavedení kvót zaujímala skupina mužů z Prahy s vysokoškolským vzděláním, než ostatní vzdělaností skupiny mužů, diskutující

3. LITERATURA

Bierzová, J. 2006. „Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi“. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 7 (1): 19-26.

Connell, R. W. 2005. *Masculinities*. Second Edition. Cambridge: Polity Press.

Dahlerup, D. (ed.). 2006. *Women, quotas and politics*. London: Routledge.

Havelková, H. 2008. „Cesta do hlubin genderové politické kultury: příklad kritické analýzy ideologie.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 9(1):1-7.

Kanter, R., M., 1977. Some effects of proportions on group life: Skewed sex ratios and responses to token women. *American Journal of Sociology*, 82: 965-990.

Křížková, A., Vohlídalová, M., Volejníčková, R., Dudová, R. 2014. *Postoje mladých žen k volbám (nejen) do evropského parlamentu, k politice a k evropské unii. Výzkumná zpráva*. Praha: SOU AV ČR, v.v.i. [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné na: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwi4ld7o26fLAhUKc3IKHffVCdEQFggtMAM&url=http%3A%2F%2Faa.ecn.cz%2Fimg_upload%2F666f72756d35302d6669313030313139%2Fpostoje-mladych-zen-k-volbam-nejen-do-evropskeho-parlamentu-k-politice-a-k-evropske-unii.doc&usg=AFQjCNGio9-k2RaInZEGM0LvZvU16nbldA&bvm=bv.116274245,d.bGQ&cad=rja.

Renzetti, M., Curran, D. J. 2003. *Ženy muži a společnost*. Praha: Karolinum.

Šprincová, V. 2015. *Genderová analýza výsledků voleb do Evropského parlamentu 2014*. Praha: Fórum 50 % [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/analyza_vysledky_ep_2014_def.pdf; cit. dne 15. 12. 2015

Vohlídalová, M. 2007. „Participace mužů na domácích pracích a péči o děti na základě kvantitativních výzkumů.“ Pp. 32-51 in H. Maříková (ed.), M. Vohlídalová. 2007. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Sociologické texty / Sociological Papers 07: 11. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Vohlídalová, M. 2015. *Výzkumná zpráva z dotazníkové šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: http://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_rovnovaha_dotazniky_final.pdf.

4. METODOLOGIE

Výzkum byl proveden formou šesti diskusních skupin (focus groups), které proběhly v rozmezí od května do září 2016. Celkem byly provedeny čtyři diskusní skupiny v Praze a dvě skupiny v regionech (v Sokolově a v Plzni). Diskusní skupiny byly uskutečněny zvláště se ženami a zvláště s muži (celkem byly tři skupiny provedeny s muži a tři skupiny se ženami). S výjimkou skupin provedených v regionech (v Plzni byla diskusní skupina složena z mužů a v Sokolově z žen) byly skupiny organizovány podle vzdělání. Do studie byli zahrnuti pouze lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a vyšším. Vycházely jsme z toho, že pro lidi s nižším vzděláním by tato forma výzkumu byla vzhledem k tématu diskusí méně vhodná a pravděpodobně i málo efektivní.

Celkem bylo do skupinové diskuse zahrnuto 49 participantů a participantek ve věku od 22 do 66 let. 21 diskutantů/ek dosáhlo vysokoškolského vzdělání (min. bakalářského stupně), 4 participant/ky byli absolventy vyšší odborné školy, 24 diskutujících dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou. Z důvodu snahy o pestré složení vzorku z hlediska rodinné a pracovní situace i věku a pohlaví jsme pro rekrutaci využily služeb agentury na výzkum trhu. Výsledný vzorek je tedy velice rozmanitý a reprezentuje lidi s různou životní zkušeností (bezdětné, s dětmi, ekonomicky aktivní i neaktivní, lidi různého věku i profesí).

Před započítáním diskuse byli participant a participantky seznámeni s účelem výzkumu a podepsali informovaný souhlas s rozhovorem a jeho využitím.

V rozhovoru jsme postupovaly podle scénáře (viz příloha), který zahrnoval následující hlavní oblasti: zájem o politiku, volební chování, postoje k ženám v politice, názory na bariéry vstupu žen do politiky, názory na aktivní opatření na podporu žen v politice.

Rozhovory byly nahrávány na video.

Seznam participantek a participantů skupinových diskusí:

Skupina	přezdívk	věk	vzdělání	ekonomický status	pracovní pozice	rodinný stav
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Sára	41	SŠ s maturitou	OSVČ	pojišťovací poradkyně	rozvedená
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Simona	27	VŠ (Mgr.)	OSVČ	poradkyně pro finanční plánování	svobodná (bez partnera)
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Sylva	42	SŠ s maturitou	zaměstnaná/invalidní důchod	učitelka a administrativní pracovnice	svobodná (bez partnera)
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Šárka	50	SŠ s maturitou	OSVČ	pojišťovací makléřka	vdaná
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Sandra	48	SŠ s maturitou	v domácnosti		vdaná
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Saša	47	SŠ s maturitou	podnikatelka	kadeřnice	vdaná
FG_1, ženy (region-Sokolov)	Sabina	48	SŠ s maturitou	OSVČ	účetní	vdaná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Lada	40	VŠ (Mgr.)	OSVČ (hlavní) a zaměstnaná	manažerka tiskového centra/sociální pracovnice	vdaná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Laura	50	VŠ (Mgr.)	zaměstnaná	učitelka na střední škole	rozvedená
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Lenka	31	VŠ (Mgr.)	zaměstnaná	manažer	svobodná, žije s partnerem
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Libuše	66	VŠ (Mgr.)	v důchodu		vdaná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Linda	26	VŠ (Mgr.)	zaměstnaná/studentka	psycholožka	svobodná, žije s partnerem
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Lýdie	22	VŠ (Bc.)	studentka		svobodná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Ludmila	43	SŠ s maturitou	OSVČ	Pracovnice správy nemovitostí, projektová manažerka	vdaná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Lenona	42	VŠ (Mgr.)	pracovní neschopnost	učitelka, sociální pracovnice	vdaná
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Leontýna	48	SŠ s maturitou	zaměstnaná	vedoucí skladu	rozvedená

POSTOJE K POLITICE, POLITICKÉ ANGAŽOVANOSTI A K ŽENÁM V POLITICE • ÚNOR 2016

Skupina	přezdívká	věk	vzdělání	ekonomický status	pracovní pozice	rodinný stav
FG_2, ženy (Praha), VŠ+SS	Lara	22	VOŠ	zaměstnaná	farmaceutický laborant	svobodná, žije s partnerem
FG_3, ženy (Praha), SS	Adéla	27	SŠ s maturitou	rodičovská dovolená		vdaná
FG_3, ženy (Praha), SS	Agáta	45	SŠ s maturitou	zaměstnaná	matrikářka	vdaná
FG_3, ženy (Praha), SS	Alice	35	SŠ s maturitou	OSVČ	pracovnice obchodu a služeb	svobodná, bez partnera
FG_3, ženy (Praha), SS	Alena	32	SŠ s maturitou	zaměstnaná	administrativní pracovnice - strojírenství	vdaná
FG_3, ženy (Praha), SS	Alexandra	63	SŠ s maturitou	OSVČ	obchod a služby	svobodná, žije s partnerem
FG_3, ženy (Praha), SS	Aneta	49	SŠ s maturitou	zaměstnaná		vdaná
FG_3, ženy (Praha), SS	Anežka	50	SŠ s maturitou	OSVČ	asistentka	vdaná
FG_3, ženy (Praha), SS	Alžběta	24	VOŠ	zaměstnaná	učitelka v MŠ	svobodná, žije s partnerem
FG_3, ženy (Praha), SS	Anděla	26	VOŠ	zaměstnaná	klinický biochemik	svobodná, žije s partnerem
FG_4, muži (Praha), VŠ	Manuel	62	VŠ (Mgr.)	OSVČ	bezpečností poradce	ženatý
FG_4, muži (Praha), VŠ	Marek	32	VŠ (Mgr.)	zaměstnaný	finanční ředitel	ženatý
FG_4, muži (Praha), VŠ	Matouš	45	VŠ (Mgr.)	zaměstnaný		svobodný, bez partnerky
FG_4, muži (Praha), VŠ	Max	55	VŠ (Mgr.)	zaměstnaný	pracovník ve farmacii	rozvedený
FG_4, muži (Praha), VŠ	Marcel	25	VŠ (Mgr.)	zaměstnaný	administrativní pracovník	svobodný, žije s partnerkou
FG_4, muži (Praha), VŠ	Miloslav	39	VŠ (Mgr.)	OSVČ	lektor	svobodný, žije s partnerkou
FG_4, muži (Praha), VŠ	Maxim	50	VŠ (Ph.D.)	zaměstnaný	manažer prodeje	ženatý

POSTOJE K POLITICE, POLITICKÉ ANGAŽOVANOSTI A K ŽENÁM V POLITICE • ÚNOR 2016

Skupina	přezdívk	věk	vzdělání	ekonomický status	pracovní pozice	rodinný stav
FG_4, muži (Praha), VŠ	Matěj	61	VŠ (Mgr.)	zaměstnaný		ženatý
FG_5, muži (Praha), SŠ	Jaromír	62	SŠ s mat.	důchodu		rozvedený
FG_5, muži (Praha), SŠ	Jarmil	28	SŠ s mat.	zaměstnaný	agent handlingu	svobodný, bez partnerky
FG_5, muži (Praha), SŠ	Jindřich	52	SŠ s mat.	OSVČ	obchodník s hračkami	rozvedený
FG_5, muži (Praha), SŠ	Jonáš	38	SŠ s mat.	zaměstnaný	supervisor call centra	ženatý
FG_5, muži (Praha), SŠ	Jaroslav	54	SŠ s mat.	zaměstnaný	kvalifikovaný dělník	ženatý
FG_5, muži (Praha), SŠ	Leoš	39	SŠ s mat.	OSVČ	hudebník	svobodný, žije s partnerkou
FG_5, muži (Praha), SŠ	Luboš	22	SŠ s mat.	student		svobodný, bez partnerky
FG_5, muži (Praha), SŠ	Luděk	44	SŠ s mat.	zaměstnaný		svobodný, žije s partnerkou
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bedřich	30	VŠ Mgr.	zaměstnaný	ekonom	svobodný, žije s partnerkou
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bernad	30	VŠ Mgr.	zaměstnaný	Pracovník kontroly kvality	ženatý
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bohdan	59	SŠ s mat.	zaměstnaný	vedoucí výroby	ženatý
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bohumil	44	VŠ Bc	zaměstnaný	specialista měření	ženatý
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bořek	62	VŠ Mgr.	zaměstnaný	strojírenský technolog	ženatý
FG_6, muži (region- Plzeň)	Boleslav	46	VOŠ	zaměstnaný	laborant specialista	rozvedený
FG_6, muži (region- Plzeň)	Bruno	54	VŠ Mgr.	zaměstnaný		svobodný, žije bez partnerky

5. PŘÍLOHA – SCÉNÁŘ DISKUSE

<p>ÚVOD Představení výzkumu, představení participantů a participantek i moderátorek, pravidla diskuse, informovaný souhlas s rozhovorem, práce s daty a zaručení anonymity</p>	<p>10 min.</p>
<p>I. ZÁJEM O POLITIKU – obecně i konkrétně</p> <p>Zajímáte se o politiku? Proč se o ni zajímáte nebo naopak nezajímáte? Jaké oblasti či témata vás konkrétně zajímají, o kterých si většinou něco přečtete, pokud se s nimi setkáte v médiích, např. v novinách?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sledujete politické dění v médiích? Odkud – z jakých zdrojů získáváte informace o politickém dění? Jaká média sledujete? Čtete místní noviny / tiskovinu? Jaká témata vás tam zajímají? - Diskutujete s někým o politice? S kým (zpravidla) o ní diskutuje? <p>Sledoval/a jste politickou kampaň (různé politické diskuse) před posledními komunálními volbami (minulý rok), parlamentními volbami (předminulý rok) nebo prezidentskými volbami?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Co vás na tom zajímalo/oslovilo nejvíce? Proč vás tyto kampaně zaujaly/nezaujaly? <p>Jste nebo byl/a jste po roce 1989 členem / členkou nějaké politické strany? Nebo uvažoval/a jste někdy o tom, že byste tam vstoupil/a?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Co vás k vašemu rozhodnutí vedlo? - Proč si myslíte, že je důležité být členem / členkou politické strany? - Nebo naopak, proč byste do strany nevstoupil/a a ani by vás to třeba nenapadlo? <p>Co podle vás vede lidi k tomu, že vstupují do politické strany? A myslíte si, že je nějaký rozdíl v tom, proč do strany vstupují muži a proč ženy anebo v tom není rozdíl? Jak byste to vysvětlil/a?</p> <p>Kde žijete a kdo tam stojí v čele obce / obvodu? Je to muž nebo žena?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak hodnotíte tuto osobu z hlediska práce, kterou v této funkci vykonává? - A myslíte si, že v tom, jak pracuje pro vaši obec, hraje nějakou roli, zda je to muž nebo žena? - Je to pro vás důležité, zda vaši obec řídí muž nebo žena? Viděli byste na takové pozici raději muže nebo ženu? A proč? - V čem se podle vás muži a ženy v tomto ohledu liší a liší se vůbec nějak? 	<p>20 - 25 min.</p>

<p>Zajímáte se o politické dění ve vaší obci? Pokud ano, jak? Účastnili jste se někdy nějakého zasedání zastupitelstva nebo kandidovali jste třeba někdy ve volbách (komunálních) apod.? Proč ano/ne? Co vás k tomu vedlo?</p> <p>Jste/byla jste v posledních 25 letech v odborech? Proč ano / ne? Co vás k tomu vedlo?</p>	
<p>II. NÁZORY A POSTOJE NA ÚČAST ŽEN V POLITICE</p> <p>Myslíte si, že je u nás v politice dost žen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Na vrcholové úrovni (Parlamentu, Senátu, ev. na místo/předsednických místech ve stranách), krajské úrovni (ani jedna žena hejtmanka, počet žen v radách a zastupitelstvech magistrátů), na místní – komunální úrovni? - Mělo anebo nemělo by jich tam být podle vás více, méně anebo je to jedno.... A proč si to myslíte? <p>Mají anebo nemají podle Vás být ženy v politice? A mohl/a byste říci, proč by tam měly / neměly být?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liší se nějak ženy v politice od mužů a liší se podle vás vůbec? Jakou s tím máte zkušenost anebo co si o tom myslíte? - Myslíte si, že ženy v politice přejímají mužské vzory a pravidla chování? Co to podle vás znamená, přejímat mužské vzory a pravidla chování ženami v politice? - Někdy se můžeme setkat s názorem, že ženy v politice ztrácejí ženskost? Co to podle vás znamená „ztrácet ženskost“? Jaké by ženy v politice podle vás měly být? Měly by být jiné než muži politici anebo neměly? A proč by političky měly být jiné/ neměly být jiné než politici podle vás? <p>Co podle vás ženy do politiky přinášejí? Jsou anebo nejsou ženy v politice přínosem a čím jsou pro politiku přínosem anebo proč pro ni přínosem nejsou?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaká témata podle vás ženy do politiky přinášejí? Jsou podle vás „ženská“ a „mužská“ témata v politice? Jaká témata to podle vás jsou? <p>Jsou zájmy (běžných) žen v politice dostatečně reprezentovány / hájeny a prosazovány? A jaké vůbec jsou zájmy žen? Jsou vůbec nějaké? Co byste k tomu řekly?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Starají se podle vás muži politici dostatečně o životní situace, potřeby a zájmy (běžných) žen? Případně běžných lidí? 	<p>20 – 25 min.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Co pociťujete jako problém s ohledem na životy většiny žen, který by podle vás měl být řešen na politické úrovni? Je, anebo není jedno, kdo (zda muž nebo žena) se tímto XXXX tématem zabývá? - Nebo: Myslíte si, že je tady nějaké téma, které se běžně neobjevuje v médiích (jako nedostatek škoek, nízké důchody seniorek apod.), které by mělo být také řešeno a týká se hlavně žen? <p>Myslíte si, že ženy mají potřebné vzdělání, zkušenosti a kompetence pro výkon politiky (v porovnání s muži)? Proč považujete ženy za dostatečně kvalifikované, kompetentní anebo naopak nedostatečně kvalifikované, nedostatečně kompetentní....?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jsou podle vás pro politiku důležité (nezbytné) zkušeností, které ženy mají anebo je to jedno? Jak byste svůj názor zdůvodnila? - Myslíte si, že ženy do politiky přinášejí nějaké kvality oproti mužům? A jaké kvality to podle vás jsou? - Co si myslíte o výroku: „Ženy jsou stejně schopné jako muži, ale v politickém systému, kde převažují muži, jsou podceňovány, nemají dostatečný prostor se projevit.....“ <p>Vnímáte nějakou ženu jako výraznou politickou osobnost? (ev. A kterou ženu jako výraznou politickou osobnost současné politické scény?) Čím jsou podle vás tyto ženy tak výrazné?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pokud budou narážet na případ „Nagyová“ (apod.) – Mají ženy jít touto „zákulisní“ cestou? Je to cesta, která je podle vás správná k tomu, jak mají ženy ovlivňovat politické dění anebo není? Proč je podle vás správná nebo není? <p>Ukazuje se, že veřejnost je méně tolerantní k jakýmkoli prohřeškům žen političek než mužů politiků, kteří mají také hodně politických či jiných skandálů.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proč si myslíte, že to tak je? - Co veřejnost od žen v politice vlastně očekává? Čemu by se měly v politice věnovat? „Jak“ by se měly v politice chovat? - Mělo by to být stejné nebo jiné v porovnání s muži politiky? 	
<p>III. PŘEKÁŽKY A BARIÉRY PRO VSTUP ŽEN DO POLITIKY A PODPORA JEJICH VSTUPU DO TÉTO OBLASTI</p> <p>Když se ženy chtějí dostat do politiky, mají podle vás stejné šance jako muži se tam dostat?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je tam podle vás někdo zvýhodněn/znevýhodněn a proč? Co ženy na různých úrovních politiky 	<p>35 -45 min.</p>

znevýhodňuje?

Nyní je v parlamentu ČR necelých 20 % žen, ve vládě máme 3 ministryně (tj. necelých 18 % žen), mezi senátory je pouze 18,5 % žen, což je ve srovnání s vyspělými západními státy pořád velice málo.

- Je podle vás správné / spravedlivé, aby o záležitostech (rozpočtech měst, obcí i celého státu + o směřování obce či celého státu), které se týkají celé populace, rozhodovali, hlavně muži?
- Proč to podle vás je správné / spravedlivé a proč to není správné / spravedlivé?

Když jsme zmínily zastoupení žen ve vrcholné politice, proč je podle vás u nás tak málo žen v politice? Brání jim v tom podle vás něco/někdo? Jaké jsou bariéry, na které podle vás mohou ženy při vstupu do politiky narážet?

- Chtějí muži ženy v politice, anebo nechtějí? Proč je tam chtějí, anebo nechtějí, podle vás? Myslíte si, že muži ženy mezi sebe nepustí? Máte s tím nějakou zkušenost, víte o nějakém případě?
- Často se hovoří o tom, že ženám ztěžují vstup do politiky rodinné povinnosti? A proč rodinné povinnosti neztěžují vstup do politiky mužům? Myslíte si, že je to tak správně? A proč si to myslíte?

Často je slyšet názor, že ženy nemají o politiku zájem. Ve volbách ale pokaždé kandiduje více žen, než je jich nakonec zvoleno (např. v posledních parlamentních volbách kandidovalo 26,9 % žen, zvoleno bylo 19,5 %). Jaké pro tento nepoměr máte vysvětlení? Proč tomu tak podle vás je?

- Co si myslíte o praxi některých politických stran, že nenominují schopné ženy na volitelná místa?
- Myslíte si, že ženy volí ženy? Proč tomu tak podle vás je anebo naopak není?
- A myslíte si, že muži volí ženy? Proč tomu tak je nebo naopak není?
- **A mají podle vás vůbec ženy zájem o vstup do politiky a aktivní participaci v ní?**

Postoj české veřejnosti ke kvótám pro ženy na kandidátních listinách politických stran není příliš příznivým (ev. nepokládat: i když v zahraničí (hlavně skandinávských zemích) se tento nástroj osvědčil jako prostředek navýšení počtu žen v politice.)

- Proč si myslíte, že česká veřejnost kvóty odmítá?
- Co ji na nich vadí?
- Jaký máte na kvóty názor vy a proč?

V současné době se uvažuje o zavedení tzv. zipového zákona, který by politickým stranám ukládal, že musejí mít rovnoměrné zastoupení žen a mužů na svých kandidátních listinách. To by v praxi

<p>znamenal, že by strana byla povinna mít na svých kandidátkách aspoň 40 % žen (nebo mužů) a že by se museli muži i ženy na místech v kandidátkách střídát tak, aby se muži nekupili na předních volitelných místech kandidátek a ženy na zadních a nevolitelných místech.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaký je váš názor na takové opatření? Souhlasili byste s takovým zákonem a proč/proč ne? Jaký je váš názor na něj? Co by podle vás přinesl dobrého a v čem byste se ho naopak obávali? • A bylo by podle vás takové opatření vůbec správné/spravedlivé? Někteří lidé argumentují, že je to nespravedlivé opatření, které zvýhodňuje ženy, jiní zase říkají, že jde o narovnání určitých znevýhodnění? Co si o tom myslíte vy? K jakému tvrzení byste se přiklonil/a? • Myslíte si, že o kvótách a zipování, neboli o opatřeních na podporu žen v politice, by si měly strany rozhodovat samy? Domníváte se, že by strana, která by například přijala dobrovolně kvóty na zastoupení žen (tzv. vnitrostranické kvóty) byla ve volbách díky tomu úspěšnější? <p>Když sledujete média, vnímáte nějaké rozdíly v tom, jakým způsobem zacházejí s politiky a političkami, např. v tom, jak jsou zobrazováni, jaký je jim dáván prostor k vyjádření, jaké jsou jim kladeny otázky, jak často jsou zváni do různých diskusních pořadů apod.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vidíte v tom nějaké rozdíly? <p>Jak osobně vnímáte „lascivní“ reklamu ze strany některých ženských kandidátek a kandidátů?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proč vám vadí / nevadí? 	
<p>IV. VOLEBNÍ CHOVÁNÍ</p> <p>Chodíte pravidelně k volbám? Jakých voleb se pravidelně účastníte? (komunálních, parlamentních, senátních, do Evropského parlamentu?) Proč se jich účastníte, a proč ne? Proč je to podle Vás důležité/proč to nemá smysl?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Byl/a jste u prezidentských voleb? U obou kol? Proč ano/ne? <p>Řekl/a byste, že v parlamentních volbách volíte spíše podle konkrétních osob, nebo podle stran? Využíváte v parlamentních volbách preferenční hlasy?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proč je využíváte, nebo nevyužíváte? • Jaké lidi s pomocí preferenčních hlasů volíte? Bývají mezi nimi třeba cíleně také ženy? <p>Sledujete ve volbách do Parlamentu to, jaké je ve stranách zastoupení žen a mužů a zda jsou ženy na</p>	<p>10 min.</p>

<p>volitelných místech kandidátky?</p> <ul style="list-style-type: none"> Ovlivňuje to nějak, jakou stranu zvolíte? Proč to je /není podle vás důležité? 	
<p>V. Ukončení rozhovoru</p> <p>Shrnutí diskuse, doplnění Zapomněli jsme na něco? Chtěl by někdo cokoliv dodat? Napadlo vás někoho ještě něco k tématům, o nichž jsme zde hovořili?</p>	<p>5-10 min.</p> <p>Celkem cca 100-125 min.</p>